

DRECHTSTEDEN VERBINDENDE GEBIEDSSTRATEGIE

Een agenda voor 2040

slim · samen · vooruit

COLOFON

IN OPDRACHT VAN

Smart Delta Drechtsteden en
Economic Development Board

is de strategische gebiedsvisie
gemaakt in samenwerking
tussen:

Mecanoo Architecten
West 8

mecanoo

WEST 8

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD

INLEIDING

1 VERSTERKEN VAN DE IDENTITEIT

- 1.1 Waar komen we vandaan?
- 1.2 Hoe kent men de regio Drechtsteden?
- 1.3 Toekomstbeeld regio Drechtsteden

2 KLIMAATADAPTIEVE DELTA

- 2.1 Klimaatrealisme
- 2.2 Waterveiligheid
- 2.3 Eilandenrijk

3 DE SLIMME DELTA

- 3.1 Infrastructuur
 - 3.1.1 Kansen voor mobiliteit
 - 3.1.2 Een groene stadskern voor Zwijndrecht
 - 3.1.3 Een waterfront voor Hardinxveld-Giessendam
 - 3.1.4 De Oude Lijn en MerwedeLingelijn voor stedelijke ontwikkeling
- 3.2 Economie
 - 3.2.1 Werken
 - 3.2.2 Maritieme clusters en educatie
 - 3.2.3 Hoogwaardige bedrijven
- 3.3 Smart villages
 - 3.3.1 Transitie
 - 3.3.2 Hardinxveld-Giessendam, Sliedrecht
 - 3.3.3 De dijken
- 3.4 Landschap
 - 3.4.1 Recreatief netwerk
 - 3.4.2 Poorten
 - 3.4.3 Drierivierenpark
 - 3.4.4 Het welkom
 - 3.4.5 Samengaan tussen stad en getijdennatuur

BIJLAGE KANSENKAART

GOED LEVEN IN EEN MARITIEME TOP- REGIO,

“Hoe zorgen we ervoor dat het Maritiem Topcluster Drechtmeers zich als aantrekkelijke regio ontwikkelt”

De Drechtstedengemeenten hebben gemeen dat zij allen aan een rivier liggen met bijbehorende natuurontwikkeling van de getijden; Oude Maas, Beneden Merwede & de Noord. Het is een aantrekkelijke regio met Maritieme topclusters en als troef het Getijdenpark als verbetering van het vestigingsklimaat voor wonen, werken en recreatie.

Met als rode lijn het vergroten van de brede welvaart.

Daar waar je doorgaat met bedrijvigheid stevig inzetten op geconcentreerde Maritieme Clusters met educatie en innovatie op het bedrijfsleven. Daar vindt een upgrade plaats in de vorm van transformatie van oud naar nieuw werken. Naar een hoogwaardig bedrijventerrein aan het water.

Door het beter benutten van de bestaande terreinen ontstaan er veel kansen.

De maritieme sector die steeds kennisintensiever wordt, heeft een bijbehorende woningvraag. Mensen kiezen vooral voor een kwalitatief hoogwaardige woon- en leefomgeving met toegang tot voldoende werk en voorzieningen.

Bij de verdichtings- en transformatieopgave van de regio vormt de rivier een cruciale buitenruimte voor de kwaliteit van het vestigingsklimaat.

Het water verbindt: wonen, werken en ontspannen aan de oevers. Eén

gedragen verhaallijn is nodig. Het Getijdenpark is een aaneenknoping van buitendijkse oevers met zoet brakke condities door getijden met hierin recreatie, fietsen, wandelen, attracties aan de rivier en werken (werven en industrieterreinen) en wonen (verdichtingsopgaven aan de rivier). Met aansluiting op recreatieverroutes van fiets en waterbus.

Meer dan ooit wil de regio Drechtsteden dat het water en de oevers onderdeel van hun steden gaan vormen; bereikbaar, groen en veilig. Door de oevers te transformeren kunnen we zowel natuurgebieden ontsluiten en bereikbaar maken,

de economie versterken en nieuwe bewoners aantrekken.

Het rivierenlandschap heeft een kwaliteitsimpuls nodig waar meer waarde wordt gehecht aan ecologie en publieke ruimte in het landschap om te komen tot het Getijdenpark. De ruimtelijke kwaliteit van de oevers is versnipperd en vraagt om de juiste ingreep op de juiste plek met sterkere verbindingen tussen de natuurontwikkelingen, het achterland en de aanliggende dorpen, steden om te komen tot een attractief landschap als drager voor woon/werk en recreatieontwikkelingen.

Deze strategische gebiedsvisie geeft inzicht en een doorkijk in wat er in de regio speelt en wat er in de toekomst mogelijk zou kunnen zijn.

Samenwerking van de gemeentes, het bedrijfsleven en het onderwijs is nodig om deze visie tot een succes te maken.

Adriaan Geuze, foto Ed Lonnee

LAND VAN DE DELTA

Varend over de Maas en fietsend over de dijken van de Hollandse Delta startten we onze zoektocht naar de kansen die dit prachtige gebied te bieden heeft. Een gebied waar je leeft met de rivieren, leeft te midden van een gevarieerd en vruchtbaar landschap. Een regio die is ontstaan vanuit handel en nog steeds internationaal toonaangevend is onder meer in de maritieme industrie. Het is natuurlijk ook een gebied waar wordt geleefd met de elementen en de onvoorspelbaarheid van de Delta. Een gebied dat zich in de loop der jaren steeds vaker is gaan verschuilen achter de dijken in plaats van te leven met het water, de flora en fauna en de veranderlijkheid van een Deltalandschap.

Wereldwijd zijn Delta's niet alleen de plek waar mensen zich graag vestigden vanwege de vruchtbare omgeving, het water en goede strategische locaties; het zijn ook altijd kwetsbare plekken geweest. Steeds vaker en met grotere impact zijn deze gebieden onderhevig aan het veranderende klimaat. Het zijn ook plekken waar belangen met elkaar kunnen botsen. De ruimtelijke ordening op de schaal van de Drechtsteden staat onder grote druk onder andere door transities zoals de groei van het stedelijk gebied, de ruimtelijke behoefte voor bedrijven, het veranderende klimaat, de bereikbaarheid en logistiek, educatie en de nieuwe economie, de milieu-impact van de landbouw en sociale opgaven. Het zijn grote thema's die niet afzonderlijk kunnen worden gezien. De omvang en complexiteit vraagt om samenhang, om een vergezicht en inspiratie.

We stelden onszelf de vraag: "Kan de Delta een slim voorbeeld zijn voor deze grote opgaven? Kan juist een gebied als de Delta van de Drechtsteden laten zien hoe het wel moet? Een gebied waar stad, natuur en mens in een goede verhouding samengaan zonder afbreuk te doen aan de aarde?"

Kunnen we bijvoorbeeld de wijken weer verbinden met de bedrijvigheid

langs de oevers? Kan de Delta het toonbeeld worden van schone en nieuwe economieën waar educatie en bedrijven elkaar treffen? Door bedrijven bijvoorbeeld slimmer te groeperen, kan er meer ruimte ontstaan voor groen en recreatie langs de rivieren, zodat inwoners weer verbonden raken met het water. Stel je voor dat we van het Drierivierenpunt 'De ronde van de Drechtsteden' maken: met verbeterde waterverbindingen en wellicht fiets- en wandelbruggen tussen de verschillende oevers. De Delta mag weer Delta zijn met meer ruimte voor het water en eilanden. Een gebied rijk aan eilanden met nieuwe ruimte om te wonen aan de rivier, nieuwe bestemmingen en prachtige beleving van een waterrijk gebied. De waterbus en andere waterverbindingen krijgen een nog belangrijkere rol. Ook hier ligt een opgave om van de verschillende stops aantrekkelijke bestemmingen te maken, onderscheidend ten opzichte van elkaar. Bepaalde stops vinden hun eigenheid in cultuur of recreatie, maar er zijn ook plekken zoals bij Duivelseiland die wellicht een bijzondere, nieuwe bestemming kunnen krijgen als hier een watercampus met meer bedrijven

en educatie hun plek gaan vinden. Er wordt in dit gebied al gewerkt aan een initiatief voor innovatie met schone energie en waterstof. De waterbus heeft hier nieuwe ligplekken en oplaadstations. Laat dit de plek zijn waar leerwerkbedrijven en educatie rond energie en maritieme industrie verder worden ontwikkeld. Vanaf de oever aan de Oude Maas van Zwijndrecht kunnen we via deze watercampus een route maken door de wijken naar het spoor.

Een nog grotere gedachte is om hier de A16 en het goederenspoor ondergronds te brengen. Een nieuw stadshart voor Zwijndrecht waar bedrijven, scholen en de inwoners van Zwijndrecht in een groene aantrekkelijke ruimte elkaar zullen versterken.

De samenhang van stad, natuur en de inwoners van de Drechtsteden zullen middels bovenstaande voorbeelden voor elkaar in de regio betekenis krijgen. De scheidingen zullen vervagen. De Drechtsteden ontwikkelen zich verder tot een slimme regio. Een slimme Delta is een innovatieve Delta met samenhang tussen educatie en bedrijven, een goed bereikbare Delta, een aantrekkelijke Delta om te wonen en te verblijven en een veerkrachtige Delta: gezond, duurzaam en klimaat adaptief. Het land van de Delta met wonen, werken en leren te midden van het prachtige landschap van rivieren, eilanden en historische en nieuwe steden.

Francine Houben

INLEIDING

Ambitie Drechtsteden

De regio Drechtsteden wil groeien. Daarvoor werken overheid, onderwijs en bedrijfsleven samen onder de vlag Smart Delta Drechtsteden en investeren zij gezamenlijk in mensen, innovatie en de economie. De ambitie is om 25.000 woningen te bouwen, 30.000 banen te creëren en het inwoneraantal te laten groeien naar meer dan 300.000. Groei klinkt interessant, maar brengt ook de nodige uitdagingen met zich mee. Zo komt er extra druk te staan op de infrastructuur en op de arbeidsmarkt. Daarom wordt vanuit Smart Delta Drechtsteden ook ingezet op goede bereikbaarheid over de weg, water en spoor en de regio energieneutraal maken in 2050. Smart Delta Drechtsteden maakt de regio toekomstbestendig samen met haar partners, zoals de Economic Development Board (EDB).

Integrale aanpak

Smart Delta Drechtsteden en EDB werken samen vanuit een integrale aanpak met de thema's wonen, werken, beleven en innoveren. Het één kan niet floreren zonder het ander. Bereikbaarheid en energietransitie zijn daarbij randvoorwaardelijk. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat bestaat uit voldoende uitdagende banen waar door middel van innovatie wordt gewerkt aan de toekomst (dat doen we met Innovatie Roadmaps). Ook moet er voldoende aanbod van geschikte woningen zijn voor werknemers in een woonomgeving waar je kunt recreëren en beleven en waar men gemakkelijk van A naar B komt. Dit totaalbeeld zorgt voor een economisch sterke regio.

Aanleiding 'Verbindende Gebiedsstrategie' (inspiratiedocument)

De regio Drechtsteden bestaat uit zeven gemeenten met ieder een eigen cultuur. In het gebied zijn vele bedrijven van wereldfaam gevestigd. Hierdoor wordt de regio ook wel gezien als de industriële motor van de Rotterdamse metropool. Het belang van samenwerking in de Triple Helix wordt gezien en komt tot uiting in Smart Delta Drechtsteden en de Regio Deal Drechtsteden-Gorinchem, waarbij ook over de grenzen van de regio Drechtsteden samenwerking wordt gevonden. Er zijn lokale woonvisies die op elkaar worden afgestemd als gezamenlijke ambitie. De economische promotie en acquisitie voor nieuwe bedrijven wordt gezamenlijk opgepakt vanuit Deal, ROM-D en via het samenwerkingsverband Rotterdam Maritime Capital of Europe.

Verschillende onderzoeken laten zien dat er op het gebied van beleven nog verbinding mist. Posad Maxwan wees in de studie Drechtstedelijk Waterrijk in 2018 al een aantal strategische plekken aan voor een upgrade voor beleven. West 8 is bezig met 'Kansen voor de Drechtoevers' in opdracht van Drechtsteden en de provincie Zuid-Holland. Dit komt ook terug in de Regio Deal propositie waarbij West 8/Adriaan Geuze is betrokken als boegbeeld. Ideeën van RiverArt hebben vervolg gekregen in het Iconen programma van Mothership en EDB (haalbare concepten zijn gepresenteerd; slag naar uitvoering wordt momenteel gemaakt). Motivaction bracht in 2020 de ervaren beleving van ruim 750 Drechtstedeninwoners in kaart.

Uit dit laatste onderzoek blijkt dat de groep (jonge) vernieuwers ondervertegenwoordigd is in het gebied. Begin 2021 lieten Dordrecht en Zwijndrecht met de inspirerende ontwerpen van de Spoorzone (Mecanoo) zien hoe beleven en vooruitstrevende infrastructuur twee gemeentes kan verbinden.

Al deze studies tezamen vormen de aanleiding om een verbindende strategie te ontwikkelen waarbij de sociaaleconomische- en fysieke gebiedsontwikkeling hand in hand gaan. Met het concept beleven als een bepalende sleutel. Daarom kunnen de aanlandingspunten van de Waterbus een symbolisch startpunt vormen. Dit zijn strategische locaties langs de oevers, waar kwaliteit wordt toegevoegd (o.a. vanuit de Regio Deal) en waar de importantie van de link naar het achterland optimaal tot uiting komt. In feite een katalysator tussen water, kade, oever/aanlandingspunt, draaischijf voor modaliteiten, gebiedsontwikkeling aan het water en verbinding tussen stad (centrum) en water. Het zijn ook letterlijke verbindingen tussen de steden. Plekken die ontwikkelen van kale/functionele overstap naar levendige hotspot met programmering daaromheen; van woningen, horeca, sport tot last mile vervoer. Ook hier gaat het om een integrale aanpak van toekomstgerichte stedelijke ontwikkeling. Cruciale vraag hierbij is: hoe kunnen deze plekken met divers programma elkaar versterken in plaats van concurreren?

Binnen de context van het ruimtelijke dilemma tussen wonen en werken en de vraag van bedrijven naar natte bedrijventerreinen (kade faciliteiten) die bijna niet meer beschikbaar is.

Stip op de horizon

De regio Drechtsteden is in transitie. Dat is zichtbaar door fysieke ontwikkelingen en dat laten ook de vele initiatieven en investeringen zien. Dit is het moment waarop de regio zelf de regie kan voeren over de eigen toekomst. Daarvoor is een verbindende gebiedsstrategie nodig, waarmee de integrale aanpak op lange termijn wordt bestendigd. Inhoudelijk wordt het verschil gemaakt door het realiseren van kwaliteit in sleutelprojecten en deze te laten inkleuren door partners in de regio. Deze inspiratieagenda geeft hiervoor een belangrijke aanzet.

Smart Delta Drechtsteden, EDB en partners, zoals Waterbus en ontwikkelaars, slaan de handen ineen om vanuit alle bestaande documentatie en onderzoeken te komen tot een inspiratiedocument, die kan worden vertaald naar een actieagenda. Het document moet beeldend zijn en inspireren voor alle toekomstige ruimtelijke projecten. Verbindingen en beleven staan centraal. De agenda geeft richting en handvatten door ingrediënten te benoemen waar een plek aan moet voldoen om een hotspot te zijn: de do's en dont's voor een aansprekende uitstraling van een volgend niveau.

Ingrediënten

De 'Verbindende Gebiedsstrategie' vindt haar basis in alle onderzoeken en documentatie welke de afgelopen jaren zijn geproduceerd. Een aantal uitgelicht:

- Posad – Drechtstedelijk Waterrijk: aanzet voor beleven vanuit stedenbouwkundig oogpunt. Do's en Dont's voor gebiedsontwikkeling.
- Motivaction: ervaren beleving en samenstelling Drechtstedeninwoners.
- Haalbaarheidsonderzoek 4 iconen: het iconisch maken van de letterlijke verbindingen (bruggen en drierivierenpunt) tussen drie iconen van wereldfaam: Kinderdijk, Biesbosch en historische binnenstad Dordrecht. Een en ander van RiverArt is meegenomen.
- Omgevingsvisies gemeenten en overkoepelende omgevingsvisie (in ontwikkeling)
- Woonvisie: 25.000 te bouwen woningen worden strategisch verdeeld over de gemeenten.
- Een bruisende Campus die steeds meer wordt gezien als het innovatieknooppunt van de regio.
- Met de komst van Dordrecht Academy is publiek gefinancierd hoger onderwijs terug in het gebied. De lector krijgt een belangrijke positie tussen onderwijs en bedrijven. NLBA voegt privaat universitair onderwijs toe op een strategische en iconische locatie in de binnenstad van Dordrecht (Scheffersplein/Wereldwaag).
- High-tech onderzoek Berenschot: brengt de verwevenheid tussen bedrijven in kaart.
- Verschillende ontwerpen van oevers, denk aan Transferium Kinderdijk in Alblasserdam, het Waterbusplein in Hendrik-Ido-Ambacht en de Spoorzone Dordrecht/Zwijndrecht als first/

best practice. + Statusupdate en kansen Riviercruisesector Drechtsteden-Waterdriehoek

- Regio Deal: stevige financiële impuls in human capital, innovatie en oevers. De steeds sterkere lobby vanuit de regio speelt een cruciale rol. Via de Innovatie Roadmaps is het bedrijfsleven sterk betrokken.
- Kansen voor de Drechtoevers: West8
- Entree Biesbosch: Waterbushalte en over de weg (Wantij/Merwedeheuvel)
- Drechtsteden Atelier: Stipo / Maritieme Topregio
- Project Afzenderschap Drechtsteden: corporate story, ontwikkeling nieuwe visuele identiteit en logo.

Aanpak

Voor het opstellen van de inspiratieagenda/Verbindende Gebiedsstrategie hebben Smart Delta Drechtsteden en EDB een unieke samenwerking geïnitieerd tussen twee zeer aansprekende bureaus: Mecanoo (Francien Houben) en West8 (Adriaan Geuze).

Beide partijen zijn al inhoudelijk betrokken bij de regionale ontwikkeling van de regio Drechtsteden op visie niveau.

ALBLASSERDAM

PAPENDRECHT

HENDRIK IDO AMBACHT

DORDRECHT

ZWIJNDRECHT

Nieuw Spil
Kroesloep

Cetap

Seebos

Dag van de regio

Proces

De afgelopen maanden is nauw samengewerkt met Smart Delta Drechtsteden en de EDB. De dag van de regio was een inspirerende bijeenkomst waar vele betrokken partijen aan deelnamen. Al varend door de regio Drechtsteden zijn vele ideeën gedeeld vanuit verschillende perspectieven zoals het bedrijfsleven, educatie, ruimte voor water, woonontwikkeling en dergelijken.

De sfeer was energiek en positief, op naar een mooie samenwerking in de toekomst waar kennisdeling centraal staat. Het heeft ons veel gebracht voor het opstellen van de verbindende gebiedsstrategie.

VERSTERKEN VAN DE IDENTITEIT

1

1 VERSTERKEN VAN DE IDENTITEIT

1.1 Waar komen we vandaan?

Situatie rond 1815, Krayenhoff

De historie van de Drechtsteden, land van water en eilanden.

De Drechtsteden zijn gevormd door de Delta van water. Door de strategische ligging aan een drie-rivierenpunt nam Dordrecht een sterke regionale positie in. Alle goederen die langs Dordrecht kwamen moesten eerst in Dordrecht te koop worden aangeboden, het zogeheten Maasrecht of Stapelrecht (1299). Dit maakte Dordrecht een florerende handelsstad. De voortdurende strijd tegen het water heeft vele specialismes voortgebracht in verschillende industrieën.

Anonieme kunstenaar 1490

Rijke geschiedenis van handel, gildes en kennis aan het water.

Dordrecht vormde tot ver in de 18de eeuw een stad met veel nijverheid. De gilden hielden de ambachtelijke nijverheid van het omringende platteland onder controle. Boeren in de regio waren door het zogenaamde Groot Octrooi (1520) zelfs verplicht om hun granen, gewassen, vee, zuivel en ander voedsel in Dordrecht op de markt te brengen.

Dit schilderij laat de rijke handelsgeschiedenis van de Drechtsteden zien. Een gebied met een systeem van handel, het Gilde systeem, wat uitgaat van vakmanschap en het overdragen van kennis van vakman op leerling.

1.2 Hoe kent men de regio Drechtsteden?

Maritieme industrie: de motor van de metropoolregio Rotterdam.

De voortdurende strijd tegen het water, maakte de regio sterk in grond- en dijkenbouw. Het openhouden van de waterwegen heeft tot internationale opererende bedrijven in de baggerindustrie geleidt. De scheepsbouwindustrie is gespecialiseerd in complexe werkschepen, speciale vaartuigen voor de waterbouw, offshore en binnenvaart. De Drechtsteden is de thuishaven van menig binnenschipper. Van de 7000 Nederlandse binnenvaartschepen zijn er in Zwijndrecht 800 geregistreerd.

Watergebonden bedrijvigheid en havens Zwijndrecht, 1930-1935.

Wonen, leven en werken aan het water.

De sterke relatie met het water maakt nog altijd een belangrijk onderdeel uit van de Drechtsteden. Het zit in het DNA van de Delta. Het wonen, de educatie, het leven maar bovenal de economie draait op en om het water. De regio staat wereldwijd bekend als specialist op het gebied van natte waterbouw, Deltatechnologie en infrastructurele bouw.

Hooikade, Dordrecht

Iconen van verleden, heden en toekomst.

Bijzondere iconen uit het verleden dragen bij aan het betekenis geven aan de Drechtsteden. Het zijn attracties die veel bezoekers trekken, of iconen die alleen bijdragen aan de beeldvorming en ons herinneren aan het rijke verleden. Nieuwe iconen worden hieraan toegevoegd, zoals het station van Dordrecht waar het letterlijk een brug gaat slaan tussen het Weizigtpark en de binnenstad.

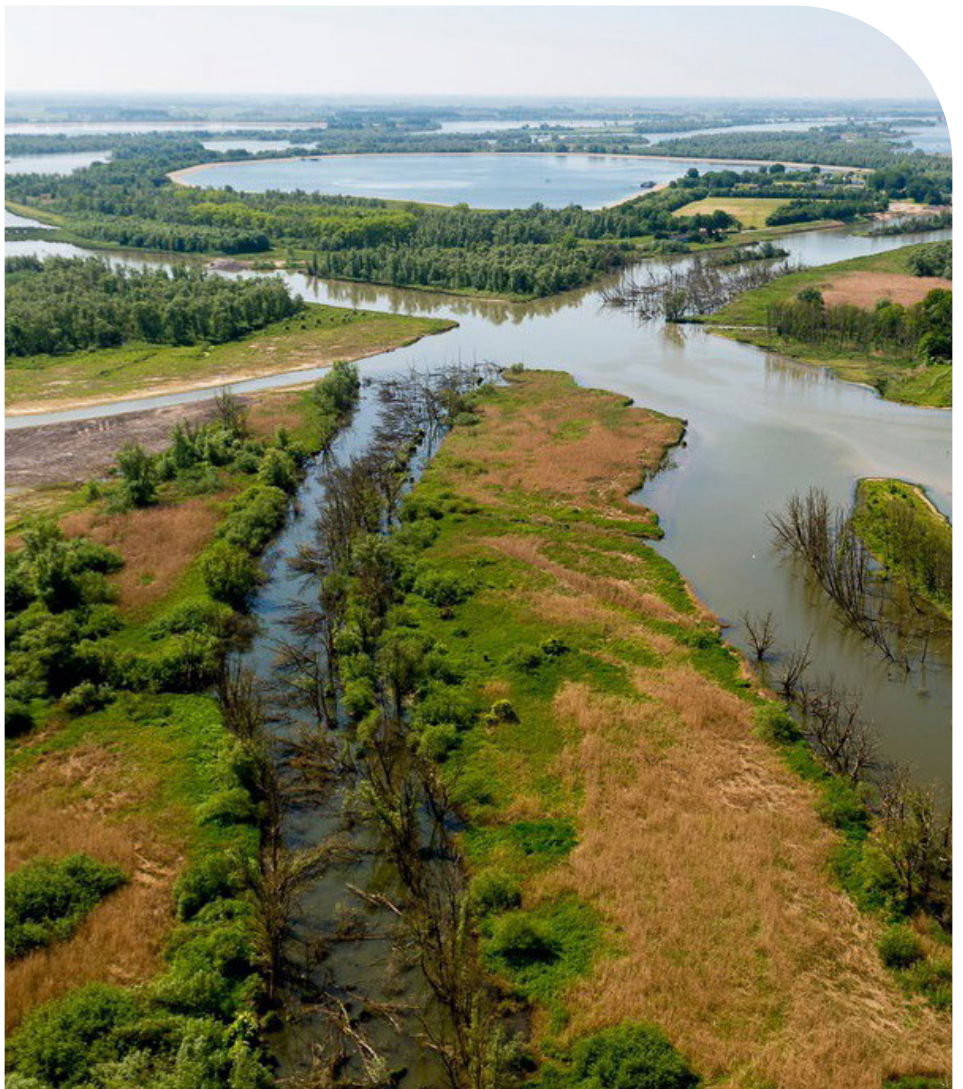
Ook grote gebiedsontwikkelingen, zoals de transformatie van het Maasterras bieden een ander perspectief voor en op de regio. Een bijzonder en dynamische plek om te wonen en werken in een omgeving die vollop in ontwikkeling is.

1. Historische binnenstad Dordrecht
2. Maasterras Dordrecht
3. Villa Augustus Dordrecht
4. Watertoren Zwijndrecht
5. Centraal station Dordrecht
6. Stadsbrug Dordrecht - Zwijndrecht
7. Huis te Merwede Dordrecht
8. Drierivierenpunt Dordrecht - Zwijndrecht - Papendrecht.

Natuureilanden van de Drechtsteden.

De regio Drechtsteden kan niet zelfstandig beschouwd worden zonder het Nationaal Park De Biesbosch. Het door water gevormde Deltagebied maakt deel uit van één en het zelfde rivierensysteem. Wie aan de regio Drechtsteden denkt, denkt aan de Biesbosch. De vele natuureilanden staan in schril contrast met de geïndustrialiseerde kades van de Beneden Merwede en Hollands Diep in stedelijk gebied. De prachtige getijdenatuur is maar beperkt toegankelijk, wat een groot gemis is voor de regio.

Eveneens fantastisch is het eiland de Sophiapolder. De polder is omgevormd naar natuurgebied als natuurcompensatie voor de Sophiatunnel. De natuur vormt een verborgen vogelparadijs in de regio, alleen sporadisch toegankelijk. De ligging in stedelijk gebied maakt het de aangewezen plek om recreatie en natuur hand in hand te laten gaan. Het heeft de potentie om jongeren in contact te brengen met educatie over water en natuur.

Nationaal Park De Biesbosch

Verborgen parel in de regio: het natuureiland vol vogels bij de Sophiapolder

26 oktober 2021 15:10

Het natuureiland bij de Sophiapolder, Rijnmond.nl

Educatie over waterveiligheid

Drechtsteden 1977. RAD, Gemeentelijke prentenverzameling, inv.nr. 552_328126

Rangeerterrein Kijfhoek. PZC.nl

Hardinxveld-Giessendam gezien vanaf de Beneden Merwede

De schoonheid van de historische stad. De rauwe kanten van snelwegen, spoorlijnen en industrie.

Wie denkt aan de Drechtsteden, denkt niet alleen aan de iconen, bijzondere historie en de Biesbosch. De sterke industrialisatie tot aan Hoek van Holland heeft ook zijn effect op de stedelijke beleving en de nodige infrastructuur. De keerzijde is ook de grote groei in het transport over water, spoor en weg. Een groei die in ruimtelijke planning in de jaren 50 en 60 vaak niet bijgebeend kon worden, waardoor er vele barrières in het stedelijk gebied ontstaan zijn.

Rangeerterrein Kijfhoek.

De A16, A15, het spoor, Kijfhoek, de HSL-zuid en Betuweroute hebben hun stempel gedrukt op het buitengebied. Elk van deze mobiliteitsroutes snijdt dwars door oude structuren heen en werpt grote barrières op. Het rangeerterrein Kijfhoek, Nederlands grootste rangeerterrein, slokt niet alleen 50 hectare grond op, maar heeft ook zijn effect op veiligheid van omwonenden. Het transport van vele gevaarlijke stoffen uit de havens wordt hier hergeorganiseerd om vervolgens naar België, Duitsland of andere delen van het land getransporteerd te worden.

A15 langs het mooiste stukje waterkant.

Een ander voorbeeld waar de infrastructurele planning op de stedenbouw vooruit liep is de A15 bij Hardinxveld. De vanuit het Rijk geplande snelweg zorgde in 1932 al voor de nodige protesten. Vanuit de gemeenten had men de weg liever noordelijker geprojecteerd. Het resultaat is dat de A15 langs de mooiste waterkant van Nederland bij Hardinxveld-Giessendam is komen te liggen, waardoor het dorp geen relatie meer heeft met de Beneden Merwede.

1.3 Toekomstbeeld regio Drechtsteden

Huidige situatie Maasterras

De huidige situatie van het Maasterras met een wirwar aan infrastructuur.

Het nieuwe Maasterras ►

De ontwikkeling van het Maasterras biedt zicht op een eigentijds stedelijk milieu, relatief dicht bebouwd, gemengd en met een openbare ruimte waar het goed toeven is. De ambitie is om een wijk te maken die enerzijds typisch Dordts is, en anderzijds iets toevoegt aan wat Dordrecht al kent. De ligging aan de Oude Maas en het spoor geeft het gebied de eigen, typisch Dordtse sfeer van een bedrijvige omgeving in contact met de grote rivieren, geworteld in de geschiedenis.

KLIMAATADAPTIEVE DELTA

2

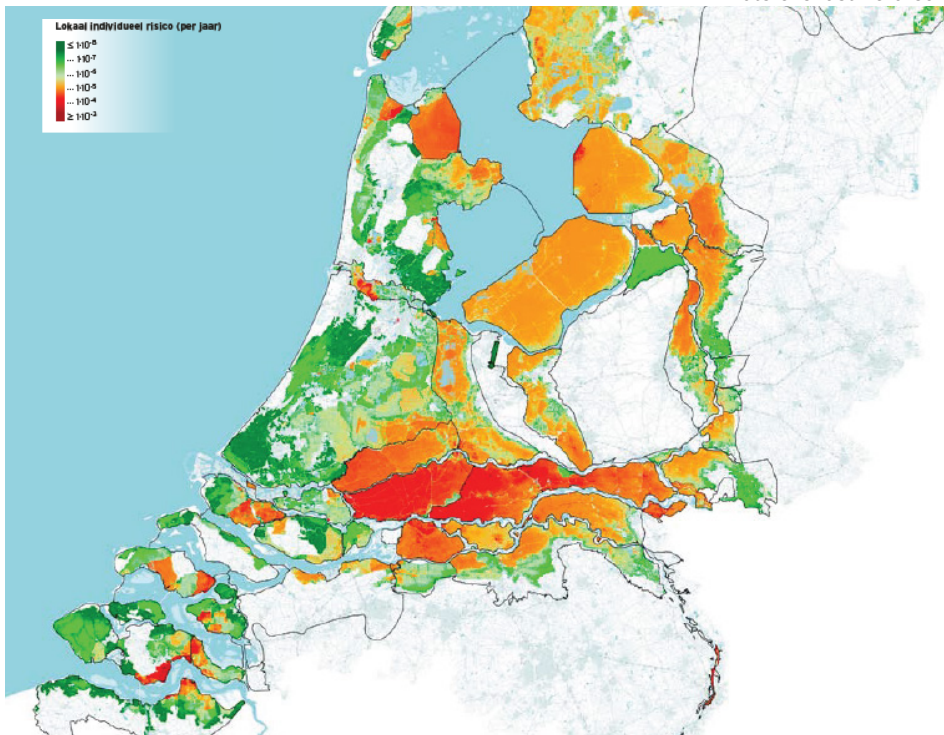

2 KLIMAATADAPTIEVE DELTA

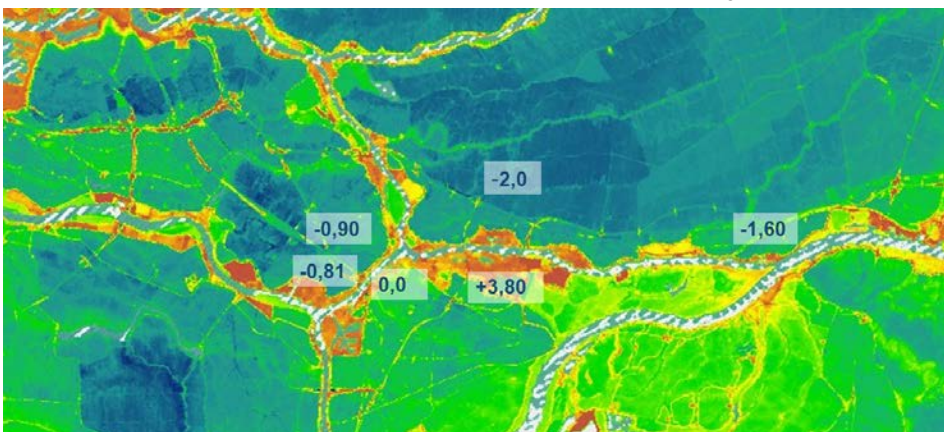
2.1 Klimaatrealisme

Wateroverlast Dordrecht

Overstromingsrisicokaart Nederland

Algemene hoogtekaart Nederland

Ruimte voor de rivier.

De klimaatverandering is gaande en onoverkoombaar. Voor een Deltagebied zoals de Drechtsteden is het creëren van ruimte voor de rivieren essentieel. De toenemende piekbelasting van water zet het bestaansrecht onder druk. Nederland is ingericht om het water zo snel mogelijk af te voeren. Dit principe dient te veranderen naar meer ruimte voor de rivieren bij piekbelasting, waarbij het langer vasthouden van water ook centraal staat.

Drechtsteden: meest kwetsbare gebied in Nederland.

Het Deltagebied blijkt zelfs één van de regio's te zijn met de hoogste overstromingskansen, namelijk >1/100 per jaar (bron: RWS rapport Overstromingsrisico Dijkkring 16). Wat betekent dit precies? Bij hoge waterstanden bestaat de kans dat de noordelijke Drechtsteden onderwater lopen. De grootste dreiging komt uit het noorden, de dijken van de Lek vormen de zwakste schakel. 220.000 Mensen wonen in dit gebied.

Waar ga je naartoe als het misgaat?

Het IABR atelier leerde het ons al: naar de rivier, naar de havens, naar de buitendijkse gebieden die hoger liggen. Daar is bijna niemand zich van bewust. Ook niet dat een deel van de aanval van het water van achter komt, vanuit de Alblasserwaard.

By-pass van de Merwede uit het Ruimte voor de rivier-programma De Noordwaard, Biesbosch

2.2 Waterveiligheid

Veilige haven, evacuatie gebieden

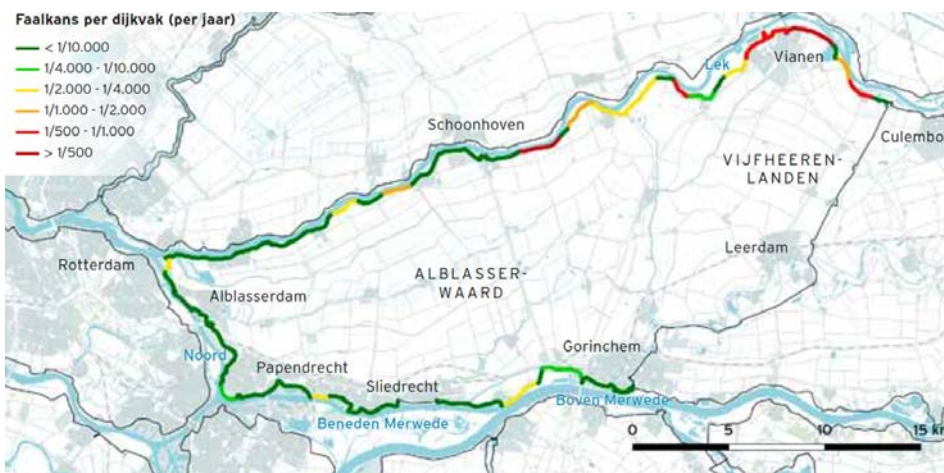
Herkenbare evacuatieleroutes naar de hoger gelegen (aangelegde) gebieden

De Drechtsteden als voortrekker in waterveiligheid, Deltacommissaris, St. Elisabeth Vloed 600.

Een voorbeeld hiervan is de Noordwaard, in het Brabantse deel van de Biesbosch. Deze is reeds drie keer ondergelopen terwijl de verwachting één keer per 25 jaar is. In het kader van "Sint Elisabethsvloed 600 jaar" is er door West 8, het afgelopen jaar gewerkt met de Delta-commissaris, Rijkswaterstaat en de innovatieafdeling van Deltares. Denkoefeningen zijn gedaan, met de vraag; Wat als er een overstroming plaats vindt? Wat zijn bijvoorbeeld de beste plekken om snel naartoe te evacueren? Plekken zoals De Staart zijn hier erg geschikt voor. Door de buitendijkse ligging van dit gebied heeft het namelijk een hoger peil.

In de Alblasterwaard bestaat ook de mogelijkheid om een evacuatielocatie te creëren. Deze locatie wordt op hogere grond aangelegd, zodat mensen hier tijdelijk kunnen verblijven. Goede herkenbare evacuatieleroutes leiden de burger richting deze hoger gelegen gebieden.

Naast het maken van deze "veilige havens" en het verbeteren van de woonveiligheid, moet de burger in de toekomst ook beter worden geïnformeerd over wat te doen als het misgaat.

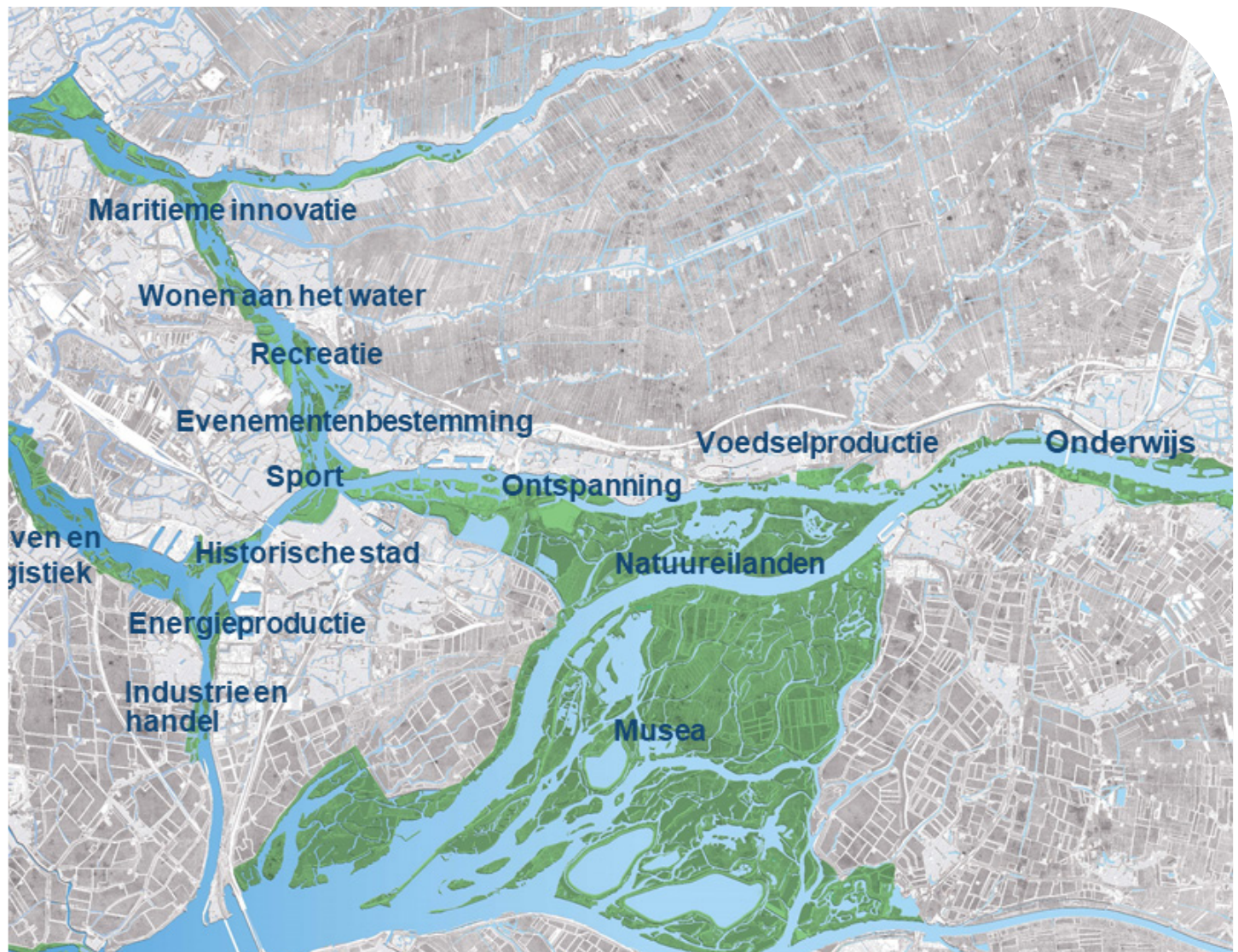
Faalkansen Dijkvakken

2.3 Eilandenrijk

Wat als de rivieren het middelpunt van de Drechtsteden worden?

Ruimte geven aan de rivieren biedt nieuwe kansen. Kansen voor een dynamisch Deltagebied met buitendijkse ontwikkelingen, niet alleen voor industrie, maar ook voor nieuwe woonvormen, natuurontwikkeling, recreatie en educatie. Vergroot de waterbeleving en zie dit als de kracht van de Delta. Stel je voor dat we het water letterlijk meer naar binnen trekken, tot aan de primaire waterkering. Het brengt de waterbeleving naar de bewoners toe en biedt ruimte

voor vooroevers die het woongebied beschermen. Het water wordt het middelpunt van de Drechtsteden, waar een divers en dynamisch eilandenlandschap ruimte biedt aan allerlei verschillende gebruiksvormen. Bijvoorbeeld maritieme innovatie, wonen aan het water, recreatie, natuur, voedsel productie, onderwijs, sport energieproductie, handel en zelfs musea naar voorbeeld van het Biesbosch museum. Allen berekend op de dynamiek van de Delta.

Maximaal ruimte geven aan de rivier levert een divers en dynamisch eilandenrijk op

Natuureilanden

IMAGINE...

Een Deltalandschap van diverse vooroevers en eilanden zoals de vele eilanden in de Biesbosch. Dynamische eilanden met verschillende plekken rondom en aan het water: natuureilanden, wonen aan het water, evenementen en cultuur in de Delta. Vervoer, logistiek, ontspanning en industrie kunnen best naast elkaar staan. Het drievierenpunt is een waanzinnig mooie plek en heeft de potentie om uit te groeien tot het centrum van de Drechtsteden op en aan het water.

Wonen aan het water

Slimme voeding en logistiek

Cultuur in de Delta

Ontspanning en industrie naast elkaar bestaan

DE SLIMME DELTA

3

3.1 INFRASTRUCTUUR

3.1.1 Kansen voor mobiliteit

IVPOW Innovatief Vraaggestuurd Personenvervoer Over Water (REBEL i.o.v. Drechtsteden)

Deelmobiliteit zoals scooters, auto's en fietsen goed laten aansluiten op openbaar vervoer

Automatisch rijdende bezorgrobots

Aanvullend netwerk op afroep gestuurde boten

Mobiliteitstransitie is gaande, wat betekent dit voor de Drechtsteden?

Kijkend naar de toekomst, naar de bereikbaarheid van de Drechtsteden, betekent goede infrastructuur voor bedrijvigheid, woon- en werkverkeer en recreatie. Het hedendaagse stedelijk Deltagebied wordt gedomineerd door verschillende vormen van infrastructuur. Vele spoorlijnen, snelwegen en N-wegen drukken hun stempel op het gebied en werpen barrières op.

Een slimme Delta betekent slim omgaan met deze infrastructuur en juist de potenties zien in wat deze infrastructuur brengt en het in het perspectief van duurzaamheid plaatsen. Mobiliteit is aan het veranderen en zal langzaam een transitie doormaken naar duurzame vormen. Deelmobiliteit wordt steeds meer opgenomen in het dagelijks leven. Dit maakt het gebruik van openbaar vervoer - trein, bus en waterbus - nog aantrekkelijker, wanneer deelmobiliteit goed aansluit.

Slim omgaan met deze transitie betekent slim plannen. Woningbouw en educatie koppelen aan openbaar vervoerstructuren, industrieën en bedrijfsterreinen afstemmen op de benodigde logistiek. Watergeoriënteerde bedrijven in de havens, bedrijven met logistiek netwerk over de snelweg aan de snelweg koppelen. Zo min mogelijk verkeersbewegingen door het stedelijk gebied zou hier het uitgangspunt moeten zijn.

Binnenstedelijke prioriteit zal gaan verschuiven naar voetgangers, fietsen en openbaar vervoer. Overstappunten van snelweg of N-weg naar openbaar vervoer of deelmobiliteit zijn hierin cruciaal.

3.1.2 Een groene stadskern voor Zwijndrecht

Zwijndrecht is een goed voorbeeld als het gaat over de dominantie van infrastructuur, waarbij de menselijke maat uit het oog is verloren. De A16, basisnet (spoor), betuwelijn, Kijfhoek en HSL werpen barrières op in landschap en stedelijk gebied. Door de sterke groei in de jaren '60 en '70 verliest Zwijndrecht grip op zijn ruimtelijke ontwikkeling. De komst van de A16 werpt een grote barrière op en botst met de uitbreidingsplannen. Juist waar oost en west elkaar zouden ontmoeten is een eiland aan bedrijven (Develpoort)

ontstaan tussen spoor en A16. Het hedendaagse Zwijndrecht kampt nog steeds met een identiteitscrisis en weet niet welke plek als centrum aan te wijzen en te ontwikkelen. Het goederenvervoer over het basisnet staat de verstedelijking in de weg en belet een centrale ontwikkeling rond station Zwijndrecht.

Ondertunneling van de A16

Veel mensen kennen Dordrecht en Zwijndrecht vooral vanuit de infrastructuur. Wat als we de A16, in combinatie met het goederenvervoer, ondertunnelen? Het biedt ruimte voor Zwijndrecht om een goed stadshart te ontwikkelen met een stadspark wat het buitengebied tot aan de stadsbrug en via de groene corridor in Dordrecht tot aan de Biesbosch verbindt. Het biedt ruimte voor meer dan 3000 woningen en vele bedrijven in de nabijheid van het station.

Huidige situatie Zwijndrecht

3.1.3 Een waterfront voor Hardinxveld-Giessendam

A15 mooiste waterfront verloren op de snelweg.

Vanuit een historisch oogpunt zijn er prachtige dorpen die langs de Merwede liggen, die veelal dateren uit de Middeleeuwen. Hier zaten de zalmvisserij en ontwikkelde de baggerindustrie zich met haar enorm rijke traditie. Hieruit vormde zich een erg interessante en hechte community.

Deze dorpen aan de rivier hebben gratis en voor niets, zonder ernaar te hebben gevraagd, de A15 Corridor en de Betuwelijn dwars door zich heen gekregen. Op het eerste gezicht lijken deze infrastructurele ingrepen een hoop beslag te leggen op de ruimtelijke kwaliteit.

Potentie: A15 samen met de Betuwelijn in een corridor.

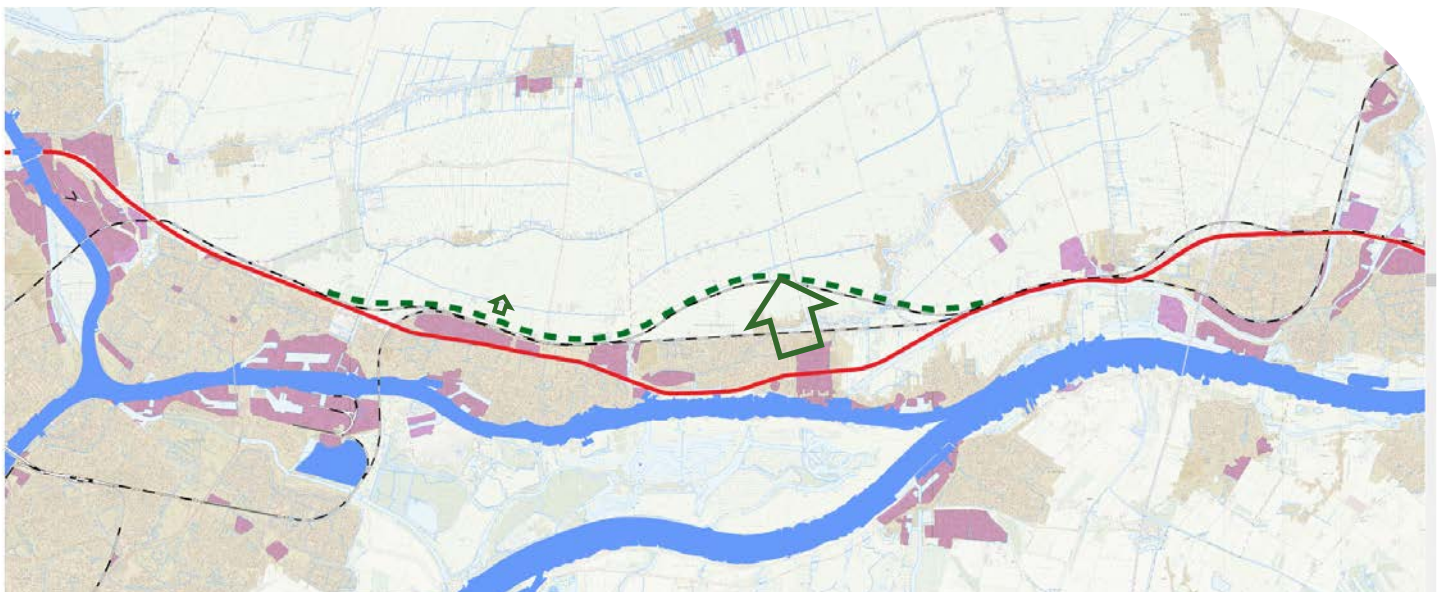
De A16 en de A15 zijn te vergelijken met de casus Badhoevedorp. Daar is op een gegeven moment besloten om de snelweg te verleggen en een nieuw hart te maken voor Badhoevedorp. Deze denkoefening is hier goed mogelijk en levert een selectie waterfronten op waaraan ontwikkeld zou kunnen worden voor wonen, werken en recreatie.

Verplaatsen A15 naast Betuwelijn

Verplaatsen A15 naast Betuwelijn

Verplaatsen A15 naast Betuwelijn, vergroten van de leefbaarheid van Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam

3.1.4 De Oude lijn en de MerwedeLingelijn voor stedelijke ontwikkeling

Groene Corridor, de Slow-feeder parallel aan de MerwedeLingelijn

'MerwedeLingelijn als concurrent van de A15'

De slimme Delta draait om slimme mobiliteit.

Een belangrijk gegeven is is het oppakken van de MerwedeLingelijn (MLL) de verbinding die van Leiden - Delft- Rotterdam- Rotterdam-Zuid via Zwijndrecht naar Dordrecht loopt. het is een belangrijke as voor onderwijs. Uit eerdere analyse blijkt dat het hoger onderwijs stopt boven de rivier van Rotterdam en dat zelfs Rotterdam-Zuid er niet bij betrokken is. Dat geldt zeker voor de Drechtsteden.

Het is cruciaal om die lijnen met onderwijs te verbinden in de regio. Voor de MerwedeLingelijn is er een hele goede samenwerking tussen de gemeentes en ProRail om dit in gezamenlijkheid beter aan te pakken. Om de NS Stations meer als metro te introduceren en de stedelijke groei bij die nieuwe stations te faciliteren, dankzij het opwaarderen van deze spoorlijn.

Merwede Lingelijn verbinding tussen stad, landschap en economie

IMAGINE... slimme infrastructuur

Wat als we het netwerk van verschillende vormen van mobiliteit beter aan elkaar koppelen? De waterbus krijgt meer haltes, waardoor de onderlinge verbinding van steden steviger wordt, zoals bijvoorbeeld rond het drierivierenpunt. Goede (recreatieve) fiets- en wandelroutes van Zwijndrecht, Hendrik-Ido-Ambacht naar de Sofiapolder en naar Papendrecht Slobbengors, evenals de verbinding van deze steden

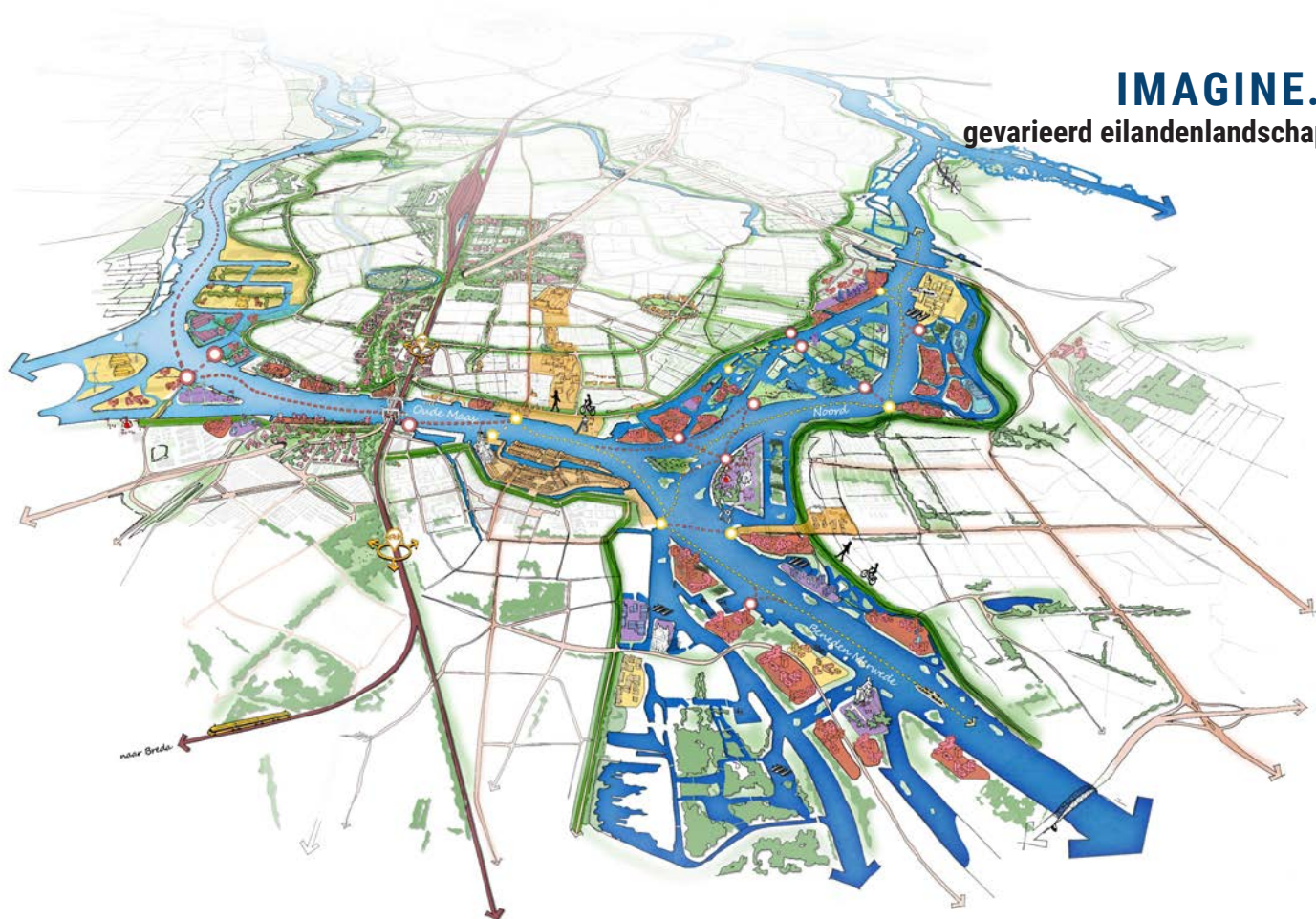
naar het centrum van Dordrecht. Nieuwe haltes sluiten aan op bestaande netwerken van openbaar vervoer en netwerken van fiets- en wandelroutes. Door bedrijven met veel verkeersbewegingen niet meer in de havens te laten plaatsnemen maar aan de directe afslagen te koppelen, worden verkeersbewegingen uit de stad verplaatst. De Oude Lijn en Merwedelingelijn zijn belangrijke feeders waarbij hubs de snelwegen

ontlasten.
Wat als we de ruimte van het water gaan vergroten tot aan de primaire dijken? Stel dat er een gevarieerd vooroeverlandschap ontstaat waar diverse programma's naast elkaar kunnen plaatsvinden. Dit in combinatie met het vergroten van de rol van de waterbus verplaatst het leven weer meer richting het hart van de Drechtsteden; het water.

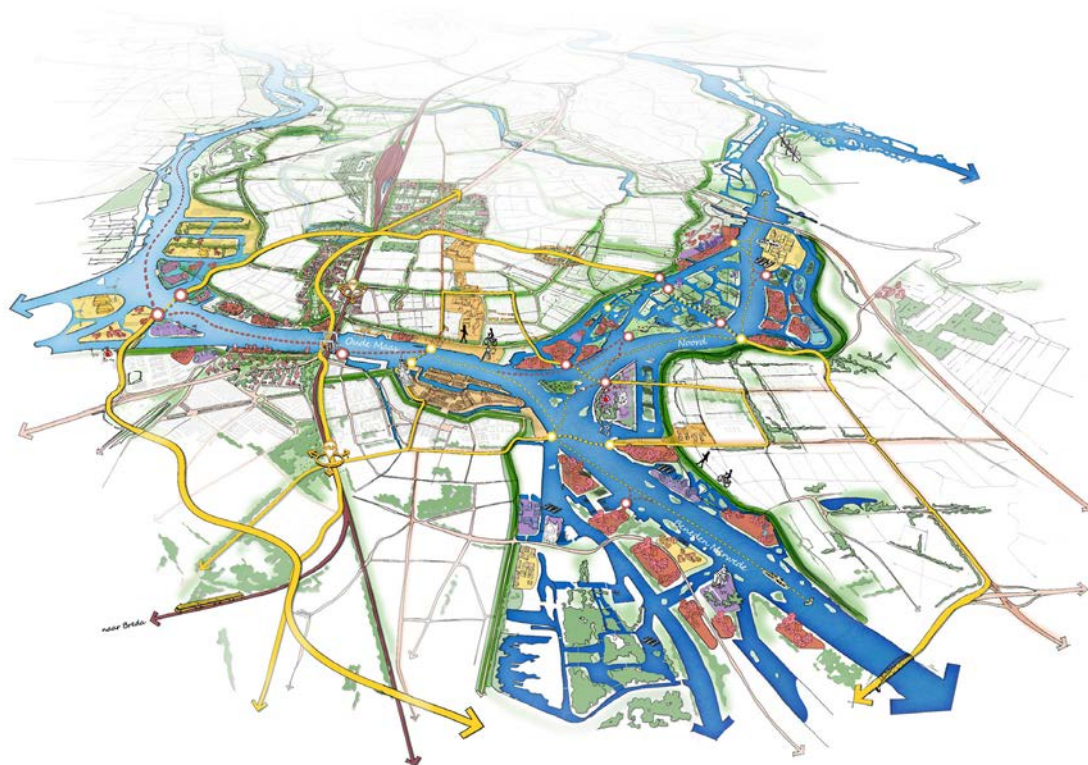
Drievierenpunt; vergroten bereikbaarheid én optimaal benutten van de groen-blauwe kwaliteiten van de regio

IMAGINE...
gevarieerd eilandenlandschap!

Denk eens vrij met elkaar wat je op welke plek in logische samenhang kunt doen. Zo zou je een kaart kunnen maken naar hoe de Drechtsteden toch met behoud van identiteit en ondernemerschap als één samenhangend gebied wordt in Nederland met het water als het hart van dit gebied.

IMAGINE...
wand-, fiets en
waterbusverbindingen

3.2 ECONOMIE

3.2.1 Werken

Wonen en werken aan de Drecht oevers.

Eén van de kenmerken van de regio is de gemotiveerde werk-mentaliteit.

“Gelukkig, het is maandag. We mogen weer aan het werk.”

Veel van de werklocaties hebben een groot nadeel: ze zijn geprogrammeerd langs de oevers, waardoor de rivier tot achterkant is geworden.

Hoe kan je de oevers doorontwikkelen en je richten op innovatie?

Behoudt alleen de bedrijven die daadwerkelijk het water nodig hebben langs de oever, waardoor ruimte ontstaat voor diversiteit. Dit vraagt een kritische blik over het inrichten van industrieën en bedrijventerreinen; geclusterd met alleen het noodzakelijke beslag op de oever. Functies zoals bijvoorbeeld

recreatie, energie opwekken, of wonen kunnen prima naast elkaar plaatsvinden en juist laten zien waar de regio Drechtsteden zo trots op is: de maritieme sector. Deze regio is een omgeving waar je goed kunt wonen en werken, en waar groen en water aan elkaar worden verbonden.

Huidige rivier en rivierdijken versnipperd en rivieroevers slecht toegankelijk voor de bewoners

Naar een uniek Industrieel Maritiem Cluster

Clustering van hoogwaardig, duurzame, maritieme industrie, vrijspelen en beleefbaar maken van de rivieroevers

3.2.2 Maritieme clusters en educatie

Rien de Meij, voorzitter Schip van het jaar Verkiezing in PZC

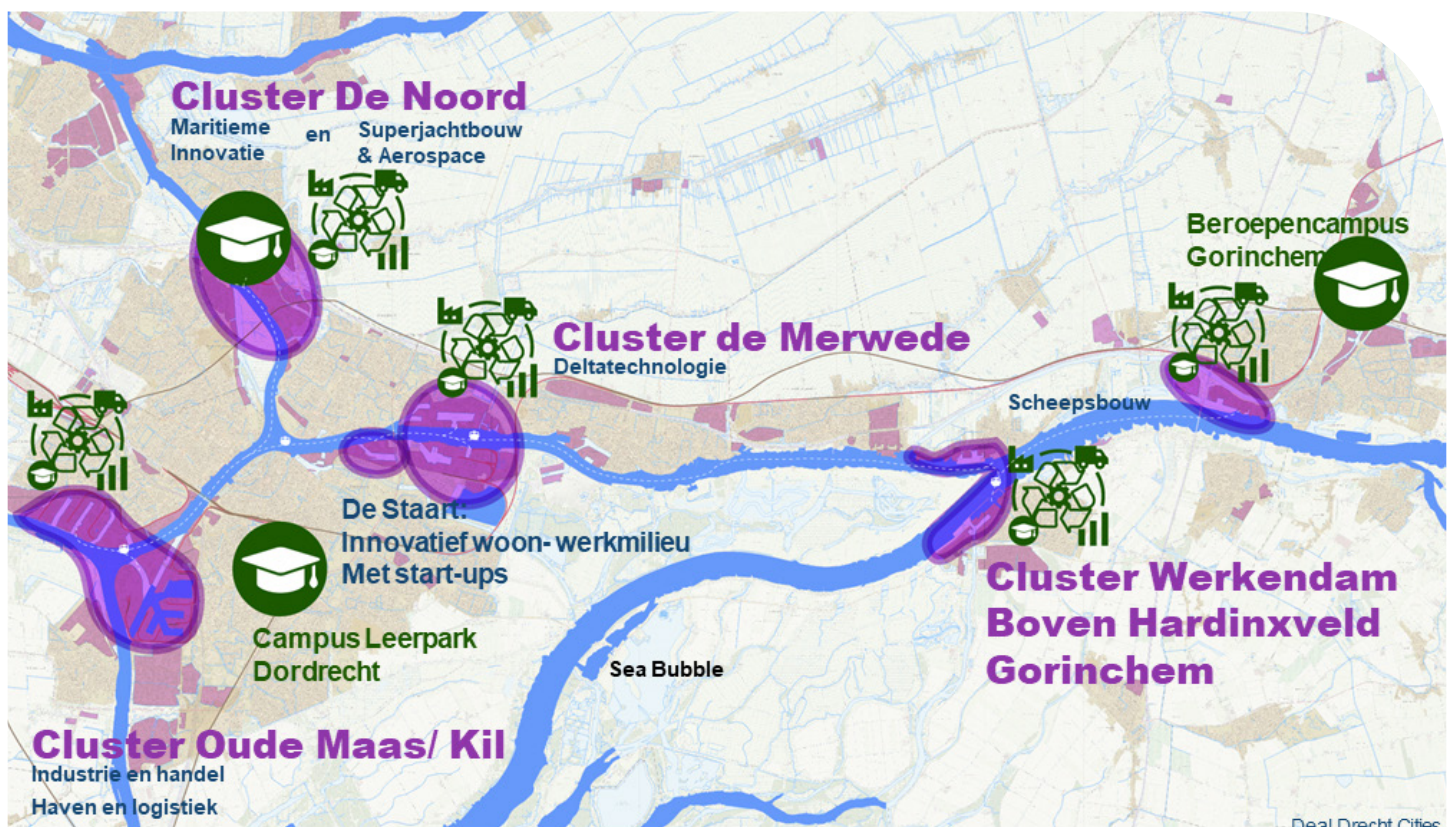
Educatie als motor van de economie van de toekomst.

Een belangrijke component is de educatie. Er zit hier heel veel fantastische, vernieuwende industrie. Deze industrieën zijn op zoek naar goed opgeleid personeel. Er valt hier nog veel te behalen op het gebied van onderwijs dat goed aansluit op de sectoren, met name hoger beroepsonderwijs. Op het gebied van middelbaar beroepsonderwijs zijn mooie voorbeelden te benoemen hoe het bedrijfsleven en onderwijs goed kan samenwerken, Smart Campus Leerpark Dordrecht met de maakfabriek is hier een goed voorbeeld van. Het trekken en vasthouden van hoger geschoolde mensen is nodig voor het bedrijfsleven. Dit begint bij educatieve samenwerkingsverbanden in de regio gefaciliteerd.

Leren in samenwerking met clusters.

Dit gaat één op één met het samenwerken met de opleidingen. Veel bedrijven, vooral in de zorg en de techniek, hebben personeel nodig op alle opleidingsniveaus - van mbo tot universitair. Het stimuleren van een duurzame, circulaire en innovatie economie gaat gepaard met samenwerking tussen opleidingsniveaus en de vraag van het bedrijfsleven.

Zo wordt de krachtige en zelfvoorzienende sociale- en economische structuur op lokaal niveau versterkt. Het principe van de maakfabriek kan zich verder integreren in de andere bedrijvenclusters.

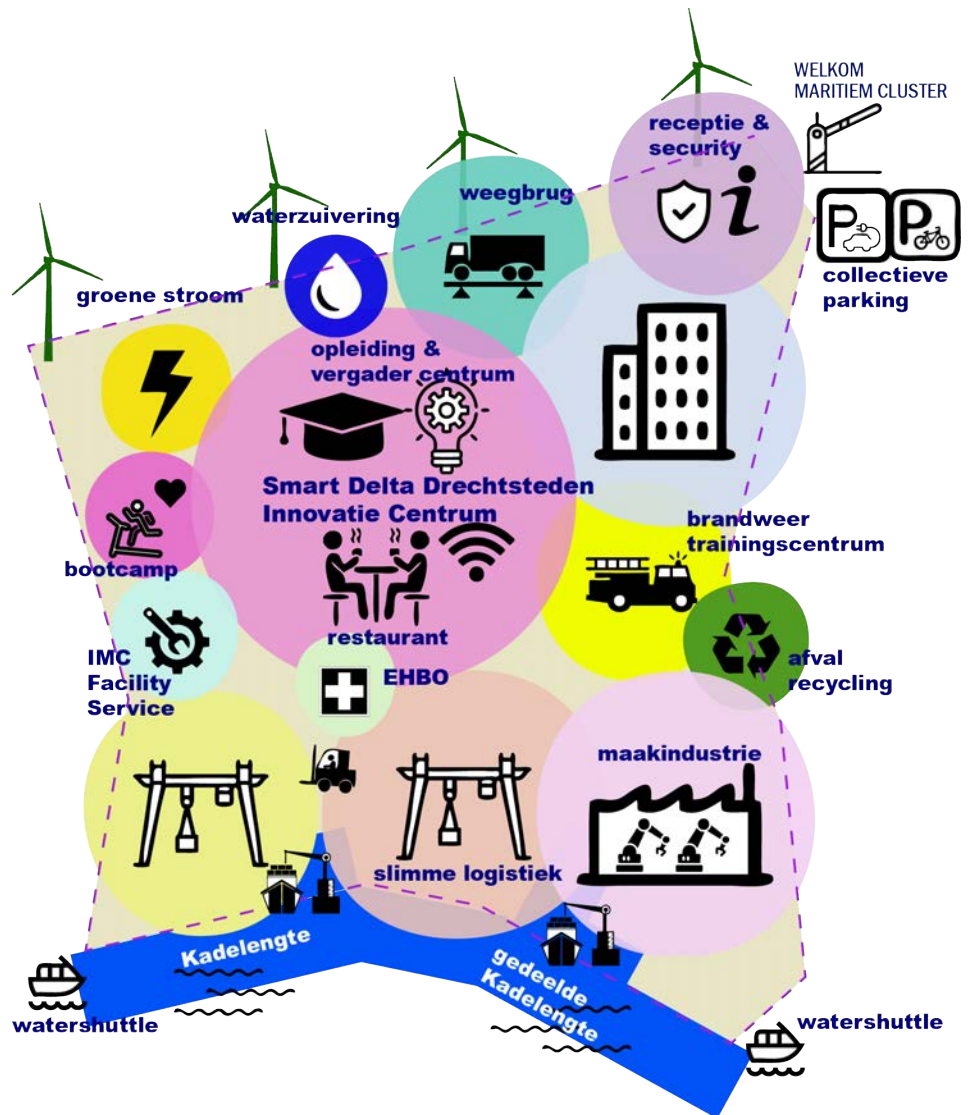

De vijf Smart Maritieme clusters in relatie tot onderwijs

Bedrijvenclusters die maritiem gerelateerde bedrijven huisvesten.

Een weerbare en veerkrachtige economie betekent goede afstemming tussen bereikbaarheid, faciliteiten en relaties tussen onderwijs en bedrijven. Kortom, het richten op werken in ketens. Wanneer drie tot vijf bedrijven op een bedrijvenpark met elkaar samenwerken loont het zich bij allerlei stromen in de maatschappij aan te sluiten, inclusief het onderwijs. Deze regio leent zich uitstekend voor vier tot vijf van dit soort clusters.

“Industrieel Maritieme Clusters, hier begint het denken in ketens!”

Faciliteren en verbinden sterk maritiem cluster

over IPKW

Cleantech campus

Industriepark Kleefse Waard (IPKW) is een 90 hectare grote werklocatie die duurzame energie-gerelateerde bedrijven huisvest, faciliteert en met elkaar verbindt. Samen met de overheid, het onderwijs en het bedrijfsleven wordt gewerkt aan de cleantech campus van de toekomst.

[Lees meer v](#)

[Beschikbare bedrijfsruimtes →](#)

[Faciliteiten →](#)

Industrieel Maritiem Cluster, referentie.

Goed voorbeeld is de transformatie van de voormalige Akzo Nobel terreinen in Arnhem. Deze zijn getransformeerd naar het Industriepark Kleefse Waard, een in circulaire economie en bijbehorende producten gespecialiseerd bedrijvenpark, dat zich tot campus heeft ontwikkeld. Met een parkmanagement, een school, een eigen branding en vooral met bedrijven die intensief samenwerken. Het barst van elan.

“De industrie is niet vertrokken, het is gereïncarneerd in een nieuwe werkelijkheid. De dinosaurus is een vogel geworden.”

Arnhem, Kleefse Waard: oude Akzo terrein getransformeerd naar circulaire industrie

Trainingscentrum brandweer

Security en receptie

Centraal bedrijfsrestaurant

Vergader en educatief centrum

3.2.3 Hoogwaardige bedrijven

De regio Drechtsteden heeft een sterk ondernemersklimaat met kampioenen en wereldspelers.

De bedrijfsomgeving heeft een hoge kwaliteit en bedrijven zijn begonnen met omdenken. De werklocaties zijn niet langer voornamelijk loodsen. Ze worden kwalitatief ingericht en er wordt gezorgd voor een prettige werkomgeving, waarin men prettig leeft en werkt met elkaar. Er is een toekomst.

Campus Boskalis, Papendrecht

Duurzaamheidsfabriek, Dordrecht

Smart Campus Leerpark, samenwerking met het bedrijfsleven en het faciliteren van start-ups.

Het is belangrijk om deze clusters veel duidelijker te duiden en te beschermen, zodat de maritieme innovatie zich daar verder kan doorontwikkelen. Middels samenwerking kunnen zij als een magneet voor de regio functioneren.

Smart Campus Leerpark, Dordrecht

IMAGINE...

Duivelseiland: een energy hub en 'living lab' waar onderwijs, bedrijven en start-ups elkaar versterken.

Duivelseiland als proeftuin voor de energietransitie waar bedrijven en onderwijs elkaar versterken. Een aantrekkelijk bedrijfsklimaat en platform voor start-ups. Goede infrastructurele verbindingen zijn belangrijk voor het vestigingsklimaat,

zoals de waterbusverbinding naar de Watercampus Develhaven en Schokhaven, de verbinding naar Smart Campus Leerpark, Cluster de Merwede Deltatechnologie en innovatie en bedrijvencampus Bakenstein.

3.3 SMART VILLAGES

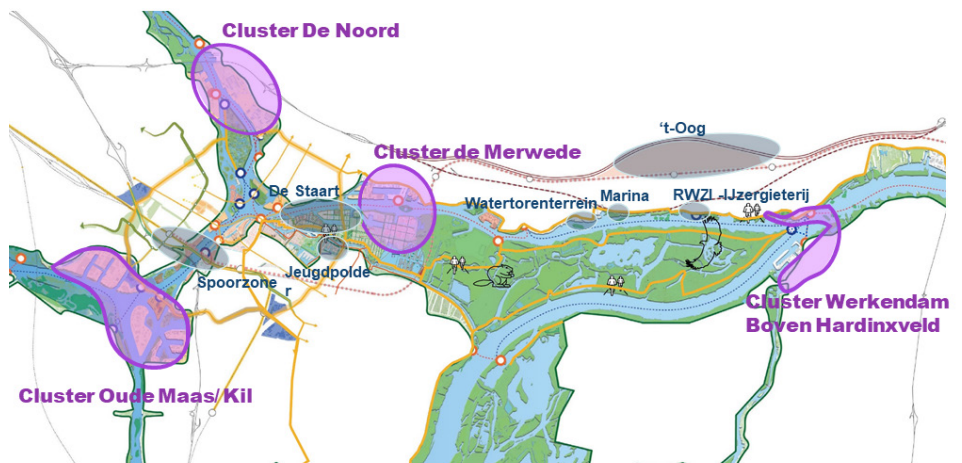
3.3.1 Transitie

Transformatiegebieden wonen/ werken, verschillende identiteiten voor de Drechtmeers.

Een goed vestigingsklimaat voor bedrijven hangt samen met een fijne, hoogwaardige woonomgeving. Een inclusief woongebied om ook de hogeropgeleide te verleiden. Dit houdt in dat het aanbod van recreatie, vrijetijdsbesteding en cultuur goed bereikbaar en zichtbaar is. Een veilige woonomgeving met goede bereikbaarheid naar grote steden zoals Rotterdam. Het rivierenlandschap biedt de regio vele kansen, niet alleen in de maritieme sector, maar ook in het bieden van deze inclusieve, fijne woonomgeving.

West 8 heeft twee jaar gewerkt met specialisten vanuit Dordrecht in een gebied dat bekend staat als de Staart. Dit gebied heeft maar liefst twee waterfronten; de Merwede en het Wantij. Dit is een geweldige plek om te wonen, als je houdt van water en getijden, gepositioneerd tussen de binnenstad en de natuur van de Biesbosch.

Plannen voor De Staart zou je in de toekomst moeten combineren met een wat ambitieuzere manier van wonen. Daar passen na studie meer dan 7.000 woningen in. Met allerlei diversiteiten in types die te koppelen zijn met de hoeveelheid bedrijvigheid. Het wordt een mix van wonen en werken: maritieme cluster Merwedehaven 2. De Staart is bij uitstek één van die fantastische clusters om te ontwikkelen voor wonen, werken en innoveren. Het kan tegelijkertijd (klimaatadaptief) dienst doen als veilige haven bij een eventueel rampscenario door haar hoge liging.

De Staart

Jeugd polder

Transformatie van De Staart: Het dubbele Waterfront met 7000+ woningen.

Jeugd polder is een snel realiseerbaar innovatief plan voor waterwonen aan het Wantij, met 800-1000 woningen.

Een mogelijk te onderzoeken locatie is Jeugd polder. Dit waterwingebied kan een aantrekkelijke toevoeging worden voor Dordrecht, rekening houdend met de randvoorwaarden van de drinkwaterwinning.

Jeugd polder is een snel realiseerbaar innovatief plan voor waterwonen aan het Wantij, met 800-1000 woningen.

Natuurontwikkeling, waterwinning en stedelijke ontwikkeling als integrale ontwerppoging

3.3.2 Hardinxveld-Giessendam, Sliedrecht

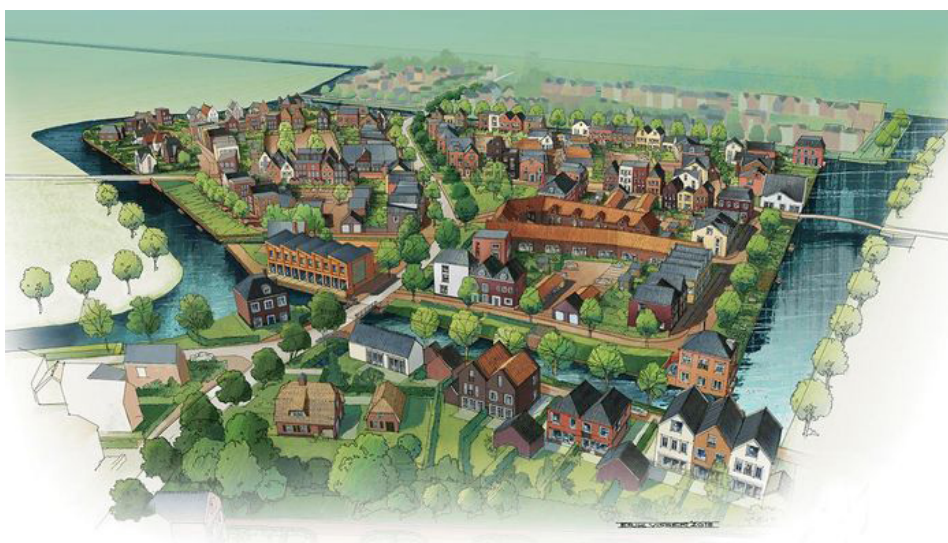
Bij het verleggen van de A15 ontstaat de mogelijkheid tot het maken van een Marina tussen Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht. Bij het Hardinxveldse zou een tweede Giessen gemaakt kunnen worden waarlangs een prachtige Smart Village kan worden ontwikkeld. Dit biedt de optie tot wonen met en aan het water met een heel eigen identiteit en dichtheid passende bij Hardinxveld-Giessendam.

IJzergieterij

Op het water

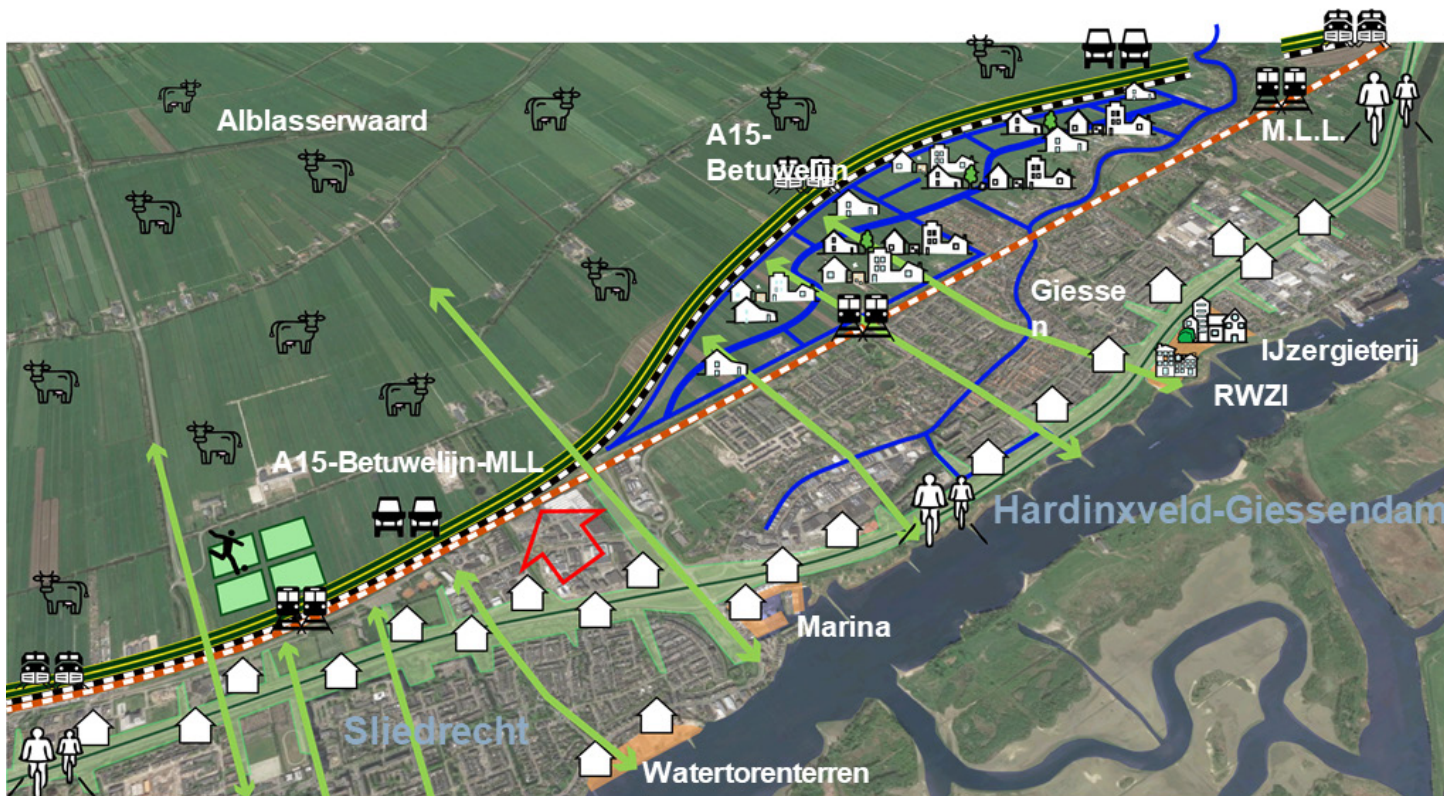
Waterdorp

Watertorenterein

Sliedrecht: transformeren industriële vooroever Watertorenterein.

Hier zijn voorbeelden van, zoals het watertorenterein in Sliedrecht, waar een nieuwe openbare oever voor de gemeente wordt gerealiseerd.

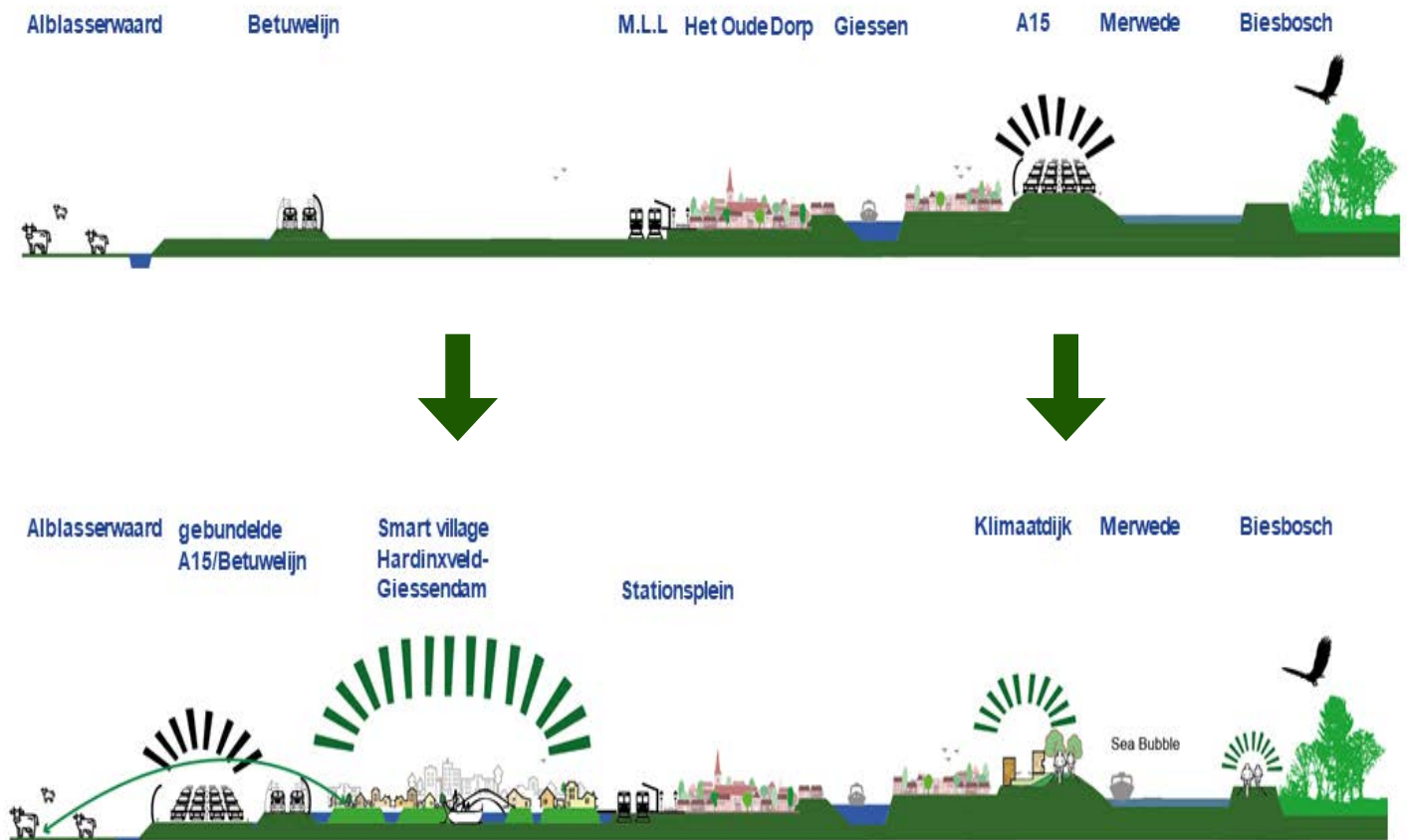
Verleggen van de A15 levert een klimaatdijk op bij Hardinxveld-Giessendam en een nieuwe dorpsstraat voor Sliedrecht. Beiden met bijpassende woonontwikkeling. Dit levert een enorme bijdrage aan het vergroten van de leefbaarheid van beide gemeentes.

De A15 mag dan een hele mooie snelweg zijn, de prijs die ervoor betaald wordt is hoog.

Stel dat de A15 wordt verlegd en langs de Betuwelijn zou worden getrokken. In plaats van een snelweg langs de Merwede ontstaat er ruimte voor woningbouw, groenrecreatie en natuur. Het verbetert het woon-werk klimaat in de regio, waardoor een veel gezondere leefomgeving ontstaat.

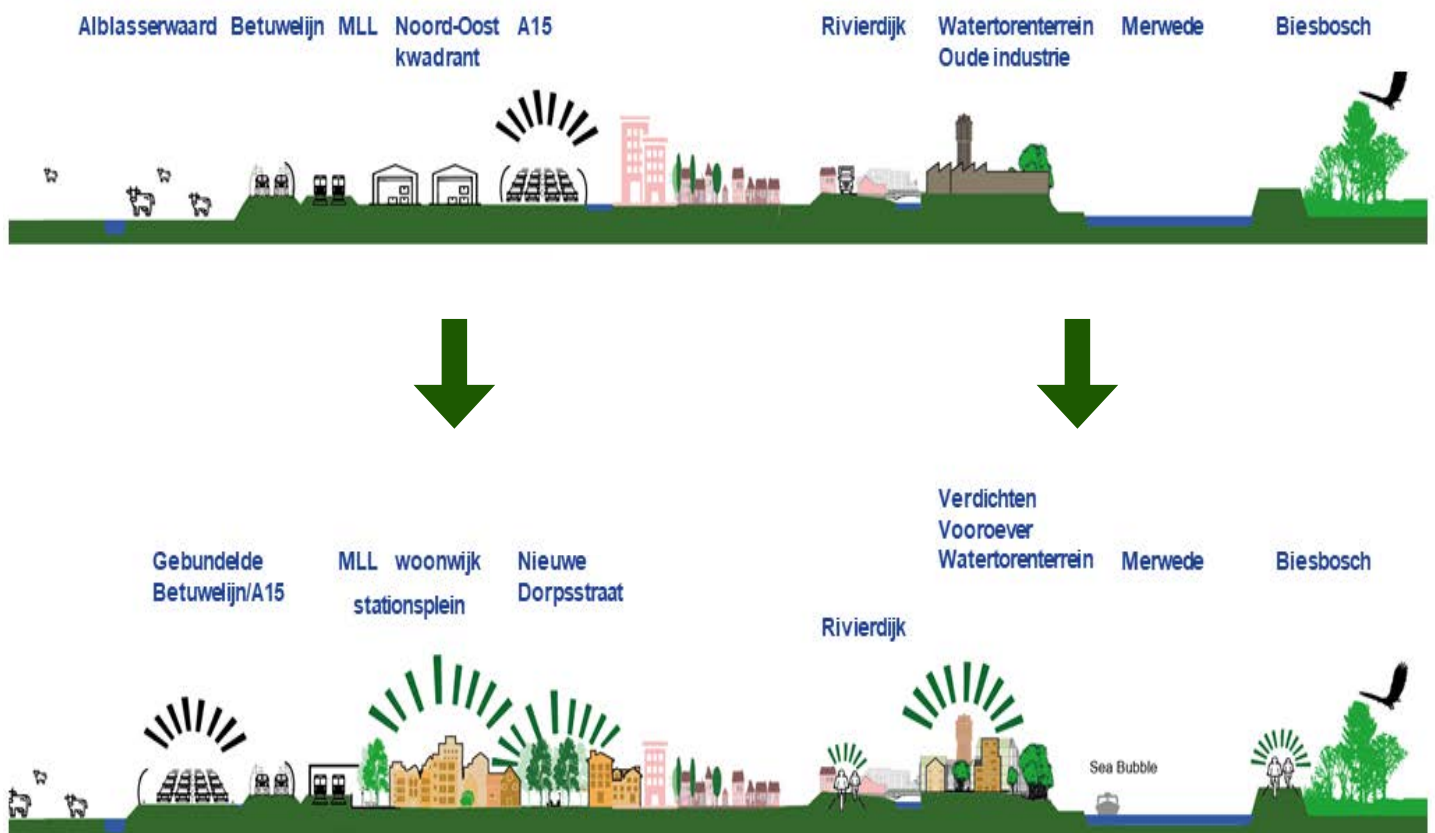
Daarbij kan gedacht worden aan meer ruimte voor de rivier; het toevoegen van getijdenparken en voorlanden met natuurvriendelijke oevers.

In de onderstaande schema's ligt de rivier rechts en de A15 op de dijk. Het onderste schema laat zien dat, wanneer de A15 gebundeld langs de betuwelijn komt, er een fascinerend en verpletterend waterfront langs de Merwede kan ontstaan.

Denkoefening: Hoe kunnen we Sliedrecht weer één maken?

Sliedrecht wordt door infrastructuur doorsneden en in drieën opgedeeld. Hoe mooi zou het zijn als we weer langs het water kunnen wandelen en fietsen? Stel dat de locatie van de A15 een nieuwe dorpsstraat wordt, waar dwarsverbindingen, lopend vanaf het water naar de Alblasserwaard en de Merwedelingelijn, nieuwe dragers vormen voor ontwikkelingen.

3.3.3 De dijken

Er is meer dan 14.000 kilometer aan dijken in Nederland!

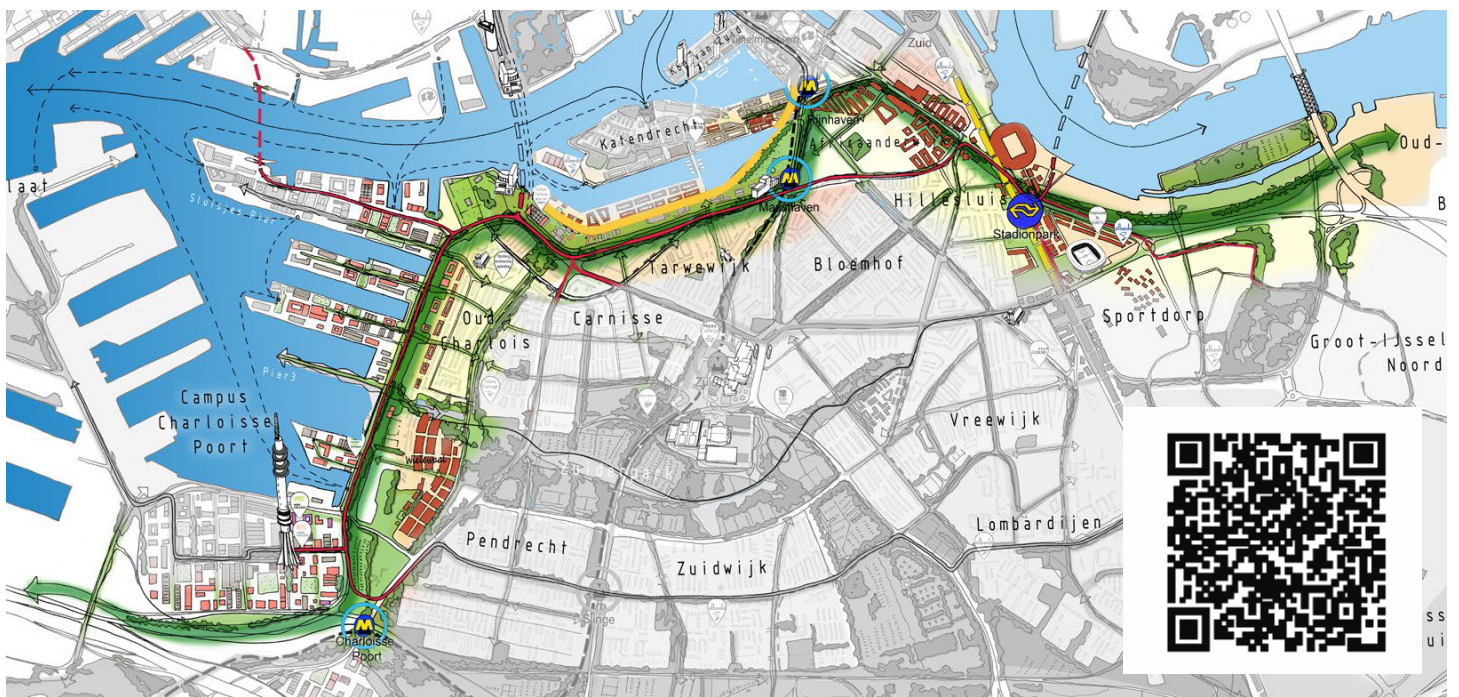
Deze dijken zijn een noodzakelijk goed. Het zijn de primaire waterkeringen die ons beschermen. Veelal zijn ze alleen vanuit dit kader geconstrueerd en werpen daardoor barrières op in landelijk en stedelijk gebied. Maar de dijken kunnen ook verbinden, als recreatieve verbinding en belvedere langs de rivier. Waar ruimte is kan het dijkprofiel opgerekt worden in de dwarsrichting, waardoor mens en water weer met elkaar verbonden worden. Een voorbeeld hiervan is het 10 kilometer lange dijkpark in Rotterdam- Zuid. De dijk is een bestemming geworden en verbindt de stad weer met zijn havens en de rivier.

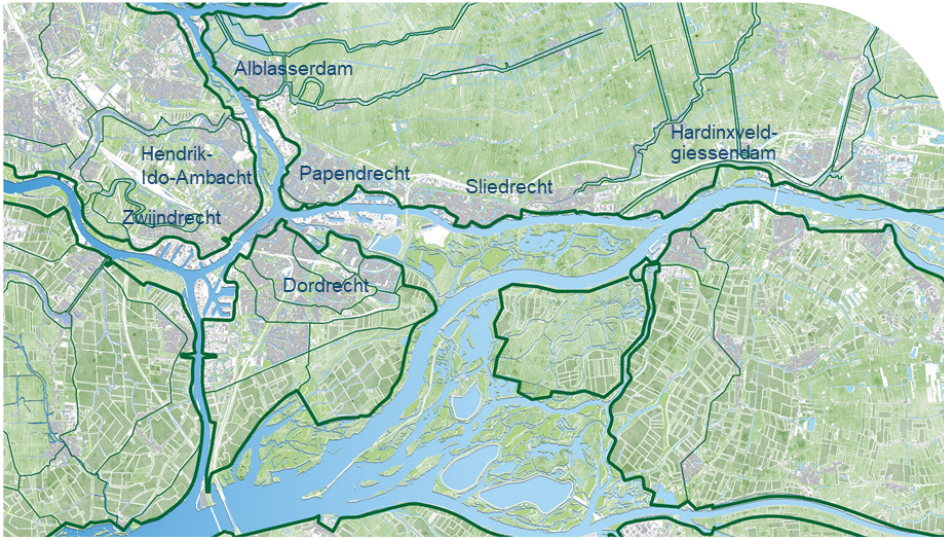
De dijk heeft letterlijk de haven en wijken van elkaar gescheiden. Het sluit de mensen op achter de dijken. Wat betekent dat voor dit gebied, hoe ga je daar mee om?

De opgave van de dijken: nieuwe verbindingen, ruimte voor wonen en natuur in de stad. De dijk als bestemming.

Mecanoo architecten: 10 kilometer dijkpark Rotterdam-Zuid verbindt de stad weer met zijn havens en de rivier. De dijk als onderdeel van de stedelijke structuur, opgenomen in het recreatieve netwerk.

De primaire en secundaire waterkeringen in de regio Drechtsteden.

De dijken bieden ruimte voor nieuwe ontwikkelingen en verbindingen.

De schema's hieronder geven het huidige principe weer van de dijken en wat de mogelijke potentie is. Waar ruimte is kunnen dijken flink verbreed worden, waardoor ze opgaan in hun omgeving en voor een lange periode toekomstbestendig zijn (zogenaamde klimaatdijk). De ruimte biedt potentie voor woningbouw, fietspaden, park of bijvoorbeeld de aanlanding van de waterbus. Het maakt het toevoegen van nieuwe ontwikkelingen mogelijk.

Het huidige dijkprofiel zonder buitendijkse bebouwing.

De klimaatdijk biedt verschillende mogelijkheden aan ontwikkelingen.

IMAGINE...

wonen, verblijven en ontspannen in de Delta.

Wat heeft het terrein bij de watertoren in Zwijndrecht te bieden? Hier is de kans om maritieme industrie, wonen aan het water, spelen en recreëren naast elkaar plaats te laten vinden. Een dynamisch landschap bereikbaar met onder andere de waterbus.

Watertoren Zwijndrecht

Wonen aan het water

Maritieme industrie

3.4 LANDSCHAP

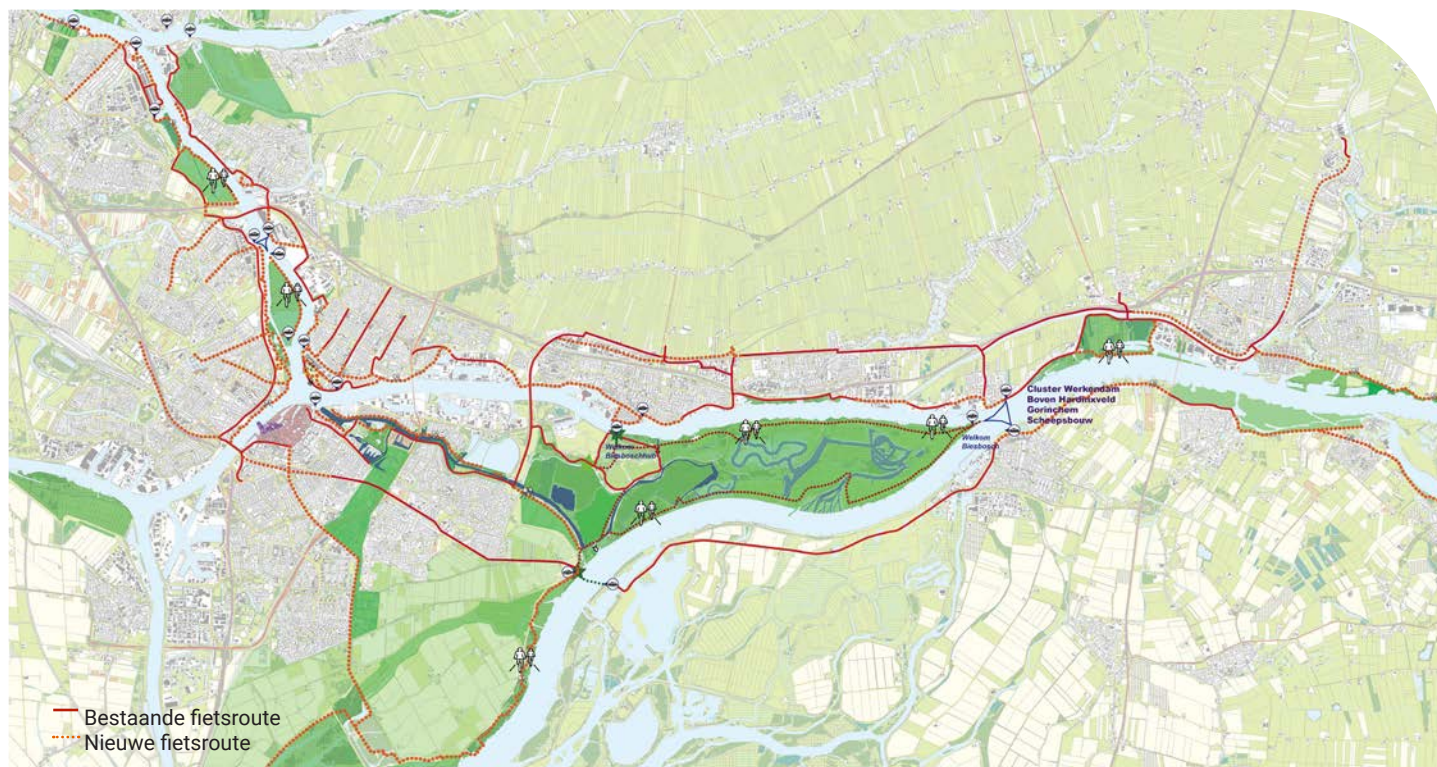
3.4.1 Recreatief netwerk

De Drechtstedeling kan fietsen en wandelen langs de rivier.

De waarde van de regio hangt niet alleen af van bedrijvigheid, maar gaat om het ecosysteem van wonen, werken en ontspannen. Het gaat om de overlap van innovatieregio met natuur en recreatie. Zowel voor het bedrijfsleven als voor een prettig leefklimaat is recreatieve toegankelijkheid cruciaal. Het toegankelijk maken van bepaalde gebieden binnen een goed netwerk, waar verschillende mogelijkheden van transport op elkaar aansluiten.

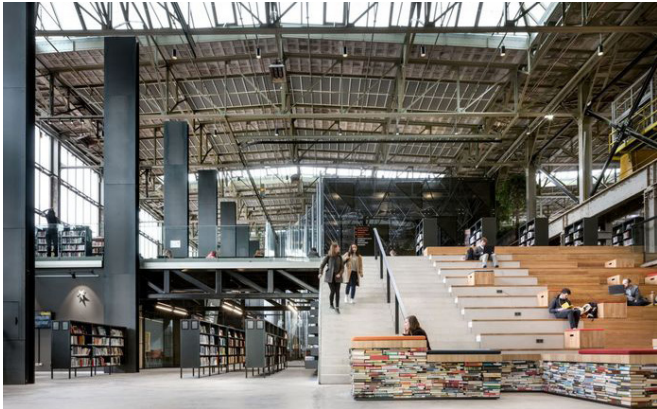

Referentie bereikbaarheid van de rivieroever ter vergroting van de brede welvaart

Versterken van het recreatieve netwerk; fiets- en voetpaden en de waterbus.

3.4.2 Poorten

Referentie welkom op een industrieterrein

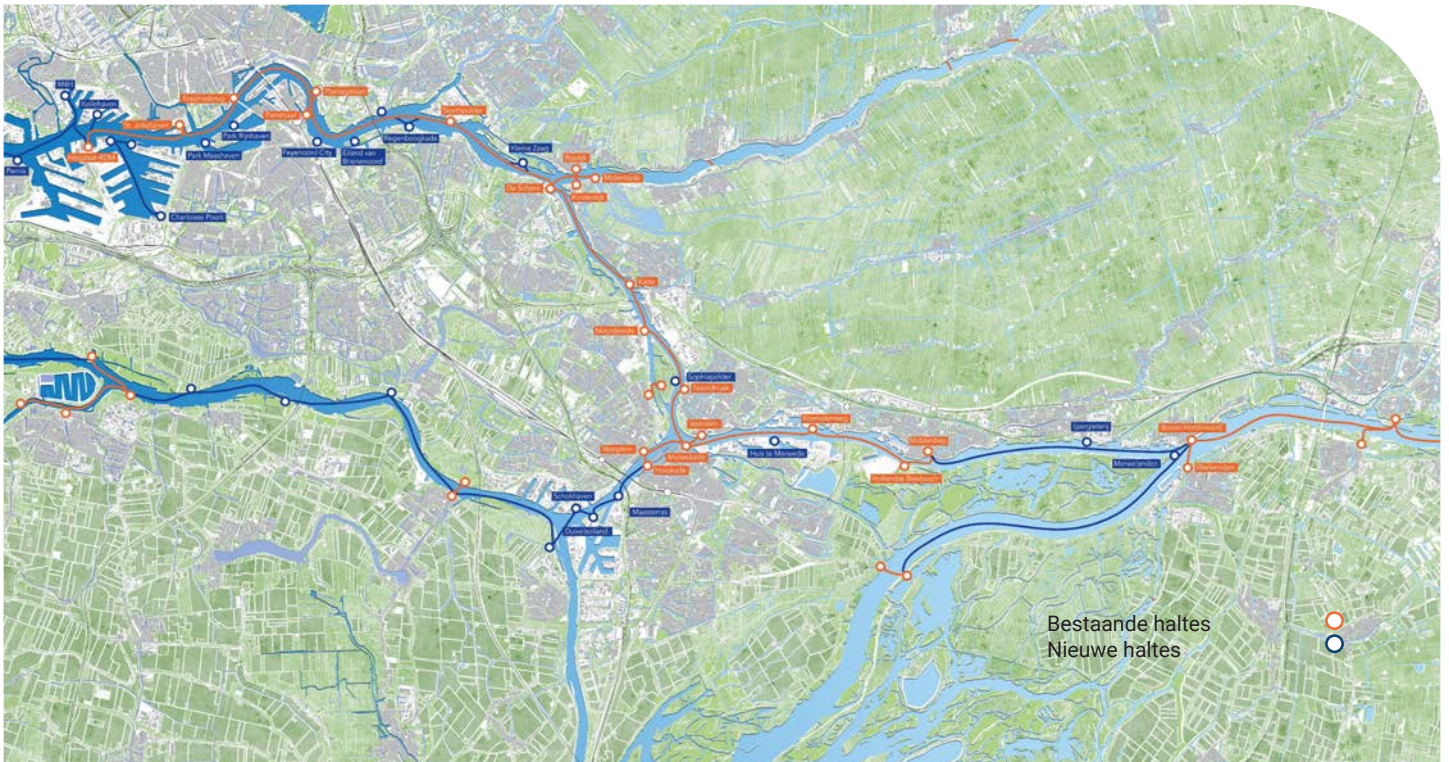

Referentie identiteit: Welkom voor de Biesbosch aan de Merwede

Waterbushaltes als nieuwe bestemmingen en poorten.

De identiteit van dit gebied is het water, de rivieren. Het is een fantastisch initiatief om meerdere waterbushaltes te introduceren. Het waterbusnetwerk is cruciaal voor de transitie van de Drechtsteden. Maak van de waterbushaltes echte aankomstpunten; het zijn de poorten naar de werkgelegenheid, de scholen, de stad. Het kan gezien worden als een stationnetje waar wordt samengewerkt met de maatschappij van de waterbussen.

De haltes kunnen veel meer worden dan enkel een aankomstplek. Het zijn de overstapplaatsen naar andere vervoersmiddelen, zoals deelfietsen of ov. De waterbus zelf dient ook een prettige bestemming te zijn, waar voorzieningen, zoals een WC en een kop koffie of thee deel uitmaken van de beleving. De waterbus is een belangrijke motor van de transitie in beeldvorming van dit gebied.

Bestaande haltes en voorstellen haltes waterbus

3.4.3 Drierivierenpark

Het landschap als vestigingswaarde.

Wanneer we kijken naar andere regio's, zoals Brainport Eindhoven, zien we dat hier wordt ingestoken op directe bereikbaarheid en verbinding met het landschap. In het landschap rondom Brainport bestaat nu het Van Gogh Nationaal Park, waarin men van ASML direct naar het Beekdal kan fietsen. Er wordt ruimte gegeven en genomen om over het landschap na te denken en te ontwikkelen; cultuur, landschap en economie verbinden. Stad en landschap zijn op elkaar aangewezen.

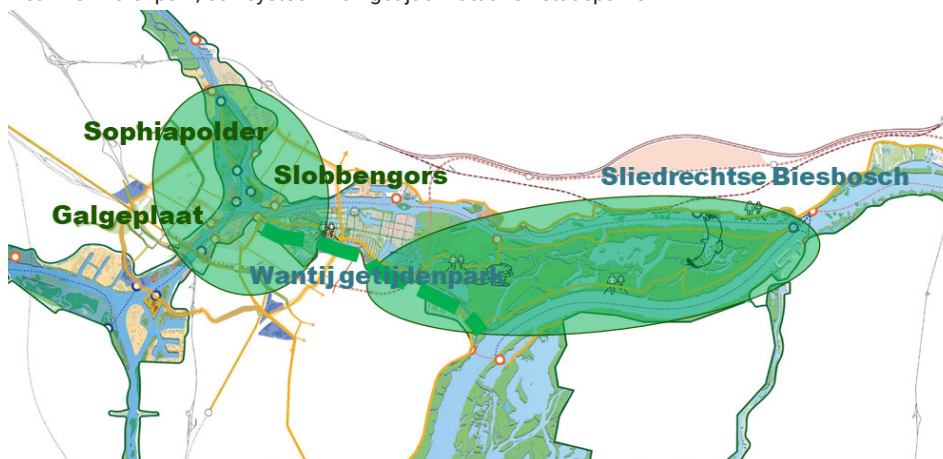
In de regio Drechtsteden ligt het ingewikkelder. Er is heel veel natuur, maar het is vaak onmogelijk om er van te genieten. Het ontbreekt aan terrasjes en aanlegsteigers. Vergelijkend met de Utrechtse Heuvelrug, waar zeker 300 terrasjes en 120 pannenkoekenboerderijen staan, is het hier beperkt. Fietsend kom je de ontmoetingsplekken niet tegen. Een ideaal startpunt voor de revitalisering van het gebied is het Drierivierenpark. Hier hebben Van Goyen, Aelbert Cuyp, Turner en Van Gogh gestaan om het landschap en haar vergezichten te schilderen. Dit is de plek waar je met elkaar wilt wandelen, fietsen en waar je elkaar wilt ontmoeten.

Van Gogh Nationaal Park gelegen in de driehoek Eindhoven - Tilburg - 's-Hertogenbosch: "Als je als regio wilt meedingen op het internationale speelveld, dan moet ook het landschap kunnen concurreren"

Het Drierivierenpark, een systeem van getijdennatuur en stadsparken.

Sliedrechtse Biesbosch als onderdeel van het Drierivierenpark: Sophiapolder, Wantij en Biesbosch.

Natuurspelen

I. Sophiapolder Getijden natuur, bereikbaar voor bezoekers, educatie

Sophiapolder ontmoetingsplek op de koppen

Verbinden en beleven

Sophiapolder getijdenpark, fourageer biotoop

II. Slobbengors, park aan het Drierivierenpark

Het zou mogelijk moeten zijn om van de Galgenwaard naar de Sophiapolder te kunnen lopen of fietsen en te kunnen genieten van de getijdennatuur.

Aan het Wantij kan vrij eenvoudig een lineair park worden gecreëerd. Het netwerk begint met het aanleggen van fietspaden, wandelen en het maken van ontmoetingsplekken.

Kansen in het sterker verankeren van het recreatief netwerk zijn:

- Voorzie op de knooppunten, waar ondernemers zijn, horeca met terrasjes.
- Laat, waar mogelijk, de routes langs schoolpleinen lopen waarbij veilige routes vanuit de woonwijken naar recreatieplekken beweging stimuleren.
- Aantrekkelijke groene routes voor zowel recreatief gebruik als woon-werkverkeer.
- Kijk waar mogelijkheden zijn voor het organiseren van activiteiten gekoppeld aan het netwerk. Zoals bijvoorbeeld een festival, een scholenweek of een bedrijfsevent.

Paviljoen aan het Drierivierenpunt

Waterspeelplek

Interface met innovatierand

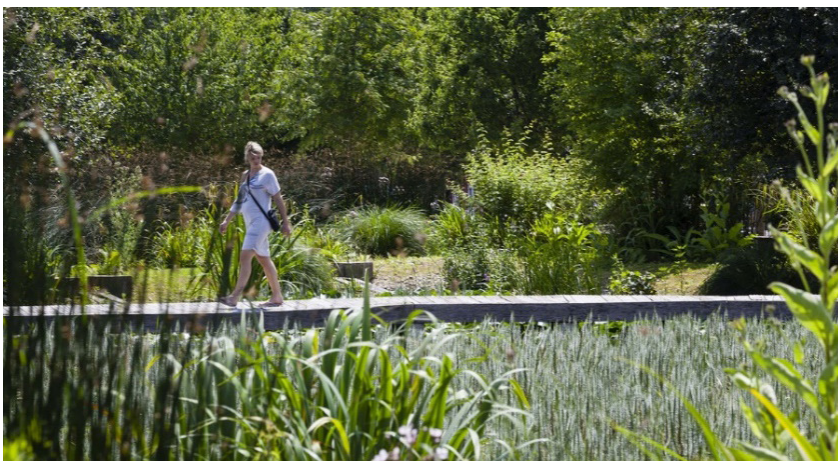
Festival regio Drechtsteden

Gereguleerde paden

Toegang tot het water

III. Sliedrechtse Biesbosch, unieke getijden natuur.

Wanneer men vanuit Dordrecht naar de Biesbosch fietst moeten eerst Dupont, de gevangenis en de vuilverbranding worden gepasseerd. Daarna is er de Merwedeheuveel, de voormalige vuilstort, Bezoekerscentrum Biesbosch, Klimbos, horeca Merwelanden, zwemplas en een klein wandelrondje. Met direct daarnaast, achter de Helsluis, nog twintig kilometer aan ontoegankelijke Sliedrechtse Biesbosch. Zelfs ten tijde van corona is betreden onmogelijk op straffe van verwijdering en boete.

Wel kan men genieten in het Brabantse deel. Het Zuid-Hollandse, Dordrechtse -Sliedrechtse deel is ontoegankelijk. Het is zelfs niet mogelijk om er langs te fietsen, terwijl meer dan twintig strandjes aan de kribbes van de Merwede sporadisch bezocht worden met bootjes.

Recreatie hoeft de natuur helemaal niet in de weg te staan, wanneer routes secuur worden uitgestippeld langs de niet-kwetsbare delen, rekening houdend met het broedseizoen. Een integraal plan met fietsen, pondjes en landingen als welkom in het natuurgebied, waarin kleine en grote rondjes mogelijk zijn. Heen fietsen en makkelijk met de waterbus terug.

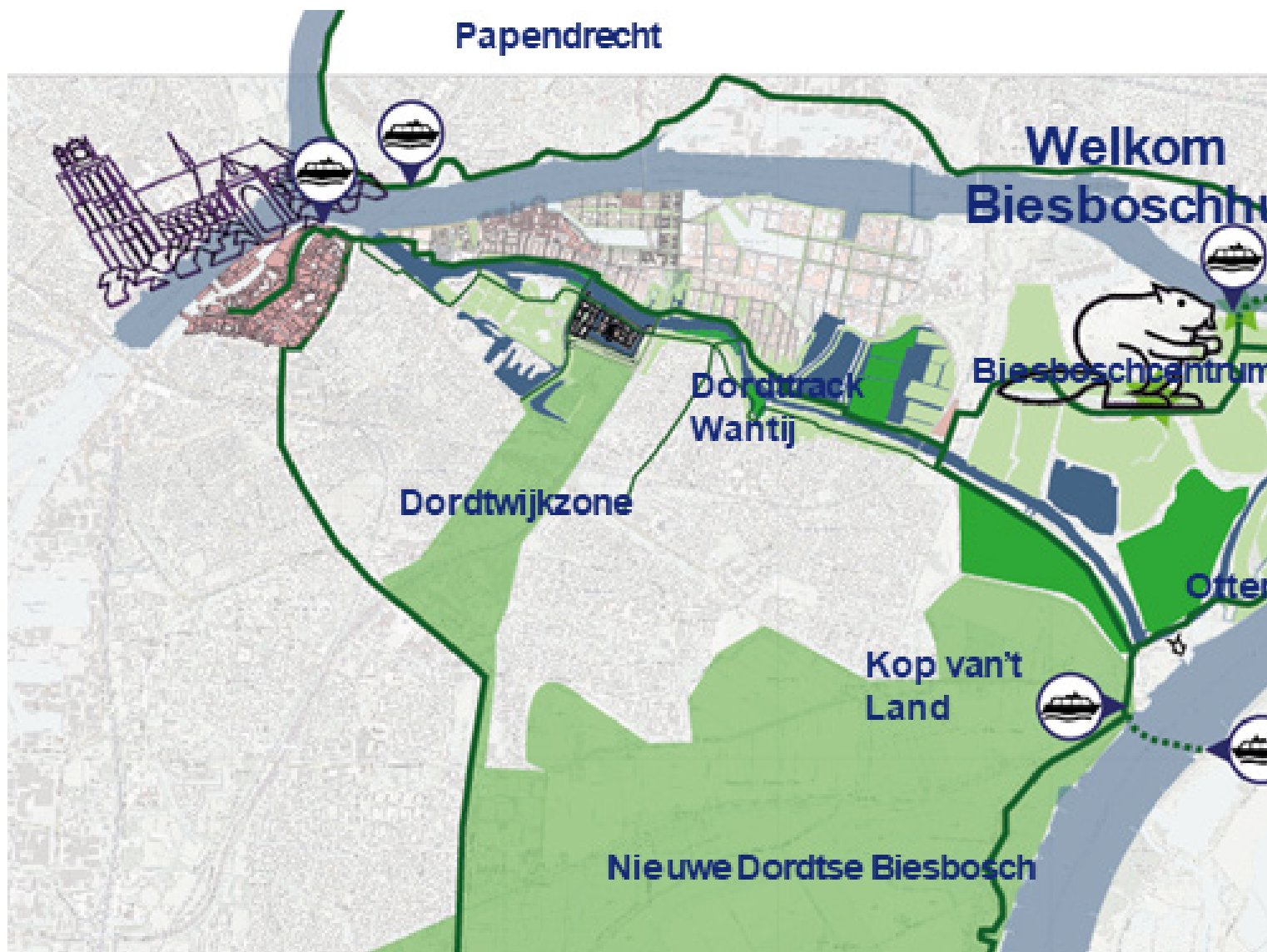
3.4.4 Het welkom

Het Welkom, een bezoekersentree voor de Biesbosch aan de Merwede en aan het Wantij.

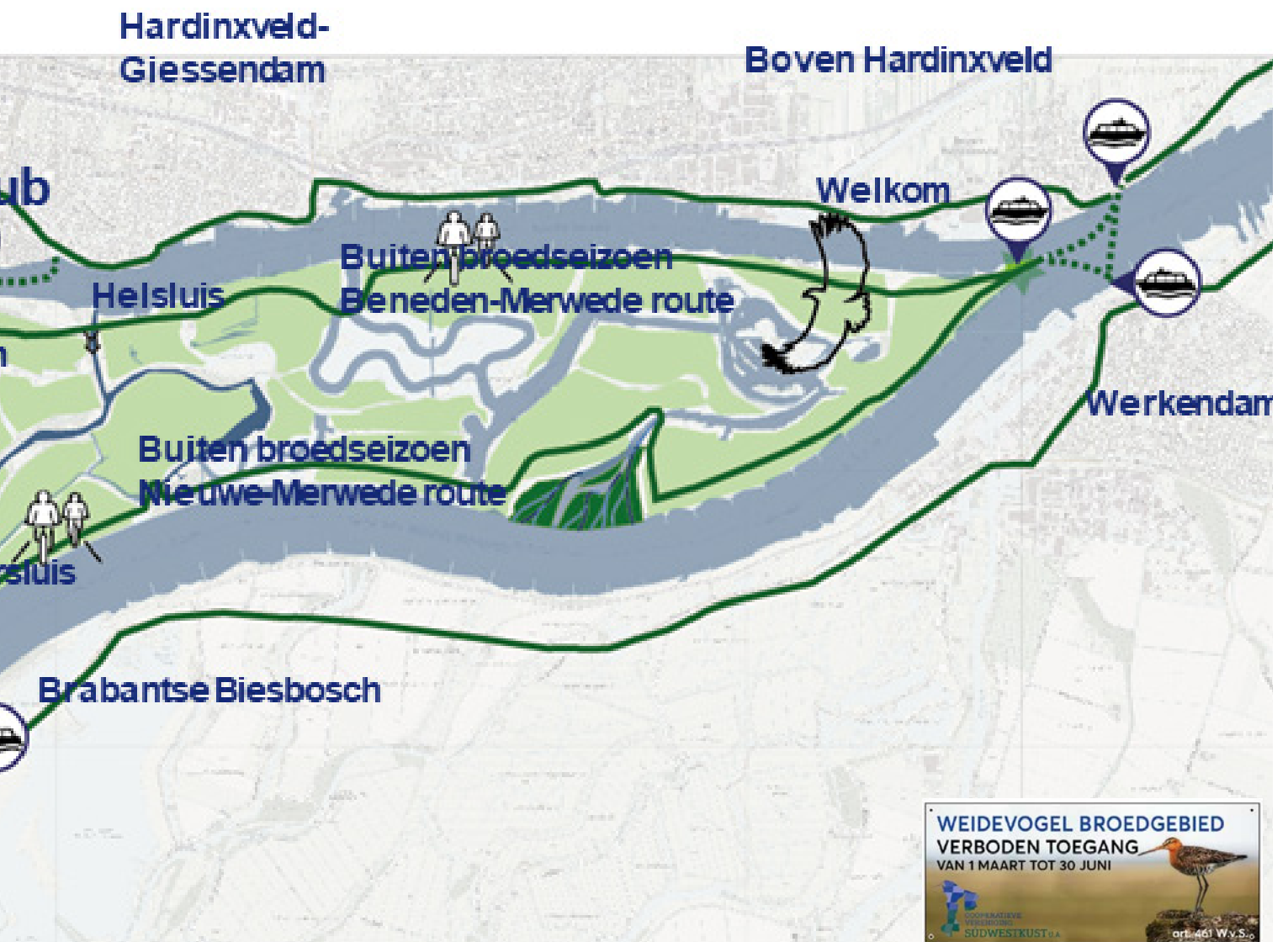
In plaats van hekken rondom de natuur zou de stedeling juist verwelkomd moeten worden, door bijvoorbeeld bezoekerscentra waar vanuit fiets- of wandelroutes starten. Natuurlijk rekening houdend met belangrijke rustgebieden en het broedseizoen.

Herkenbare, uitnodigende opstappunten

Onderdeel van een netwerk aan recreatieve verbindingen en hotspots

Ontoegankelijk ten tijde van het
broedseizoen

3.4.5 Samengaan tussen stad en getijdennatuur

Dilemma Drechtoevers: stad en natuur zijn steeds gescheiden

“In plaats van opgroeien, als sterveling, in een zwarte wereld van industrie met smerigheid en bedrijven, wordt het opgroeien met de prachtige natuur van de Delta om de hoek.”

De Delta wordt nu gekenmerkt door harde scheidingen tussen industrieën langs de oevers van de rivier, woongebieden verscholen achter de industrieën en afgesloten, onbereikbare natuurgebieden.

Hier ligt de kans om deze werelden in elkaar te schuiven: toegankelijke oevers met ruimte voor de natuur, een prettig woonklimaat en industrieën waar omwonenden werken.

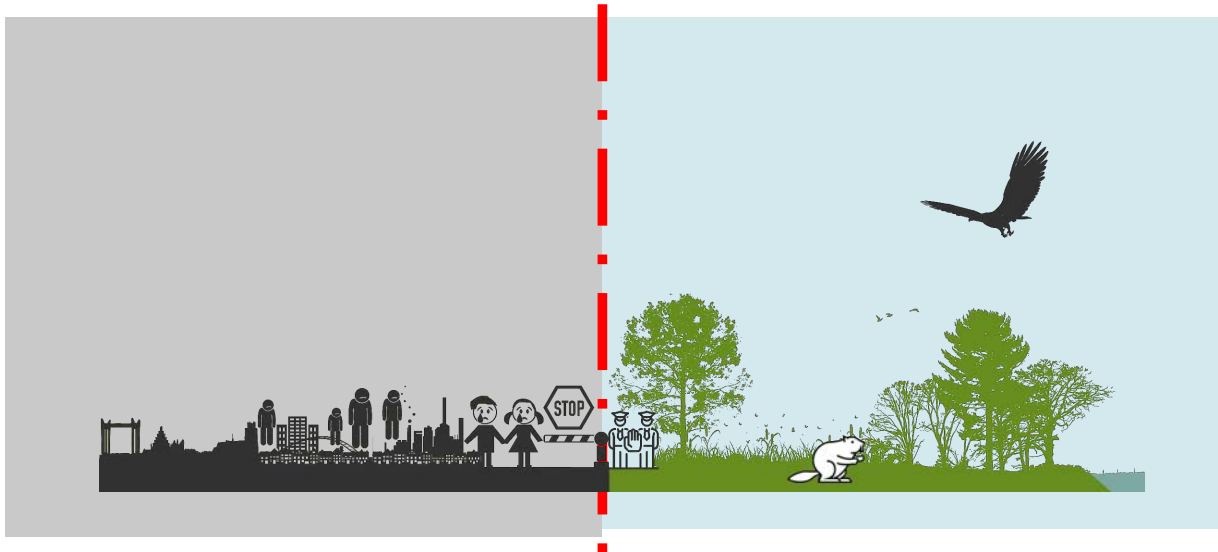
Natuur geen onderdeel van de stedelijke ontwikkeling

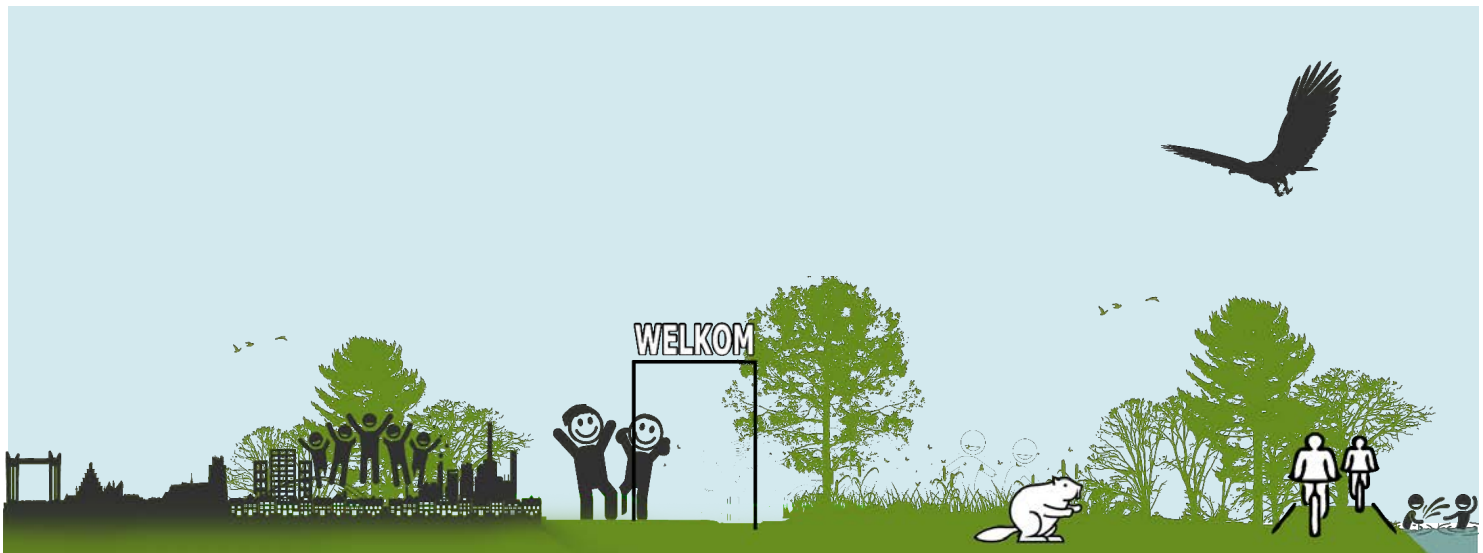
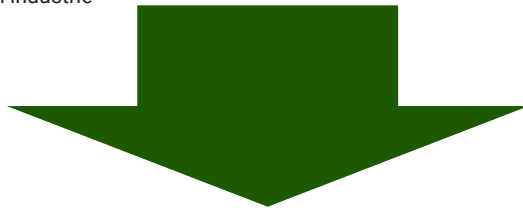
Gescheiden door industrie

Sliedrechtse Biesbosch toegankelijk voor de mens

Natuur gescheiden door verbod en industrie

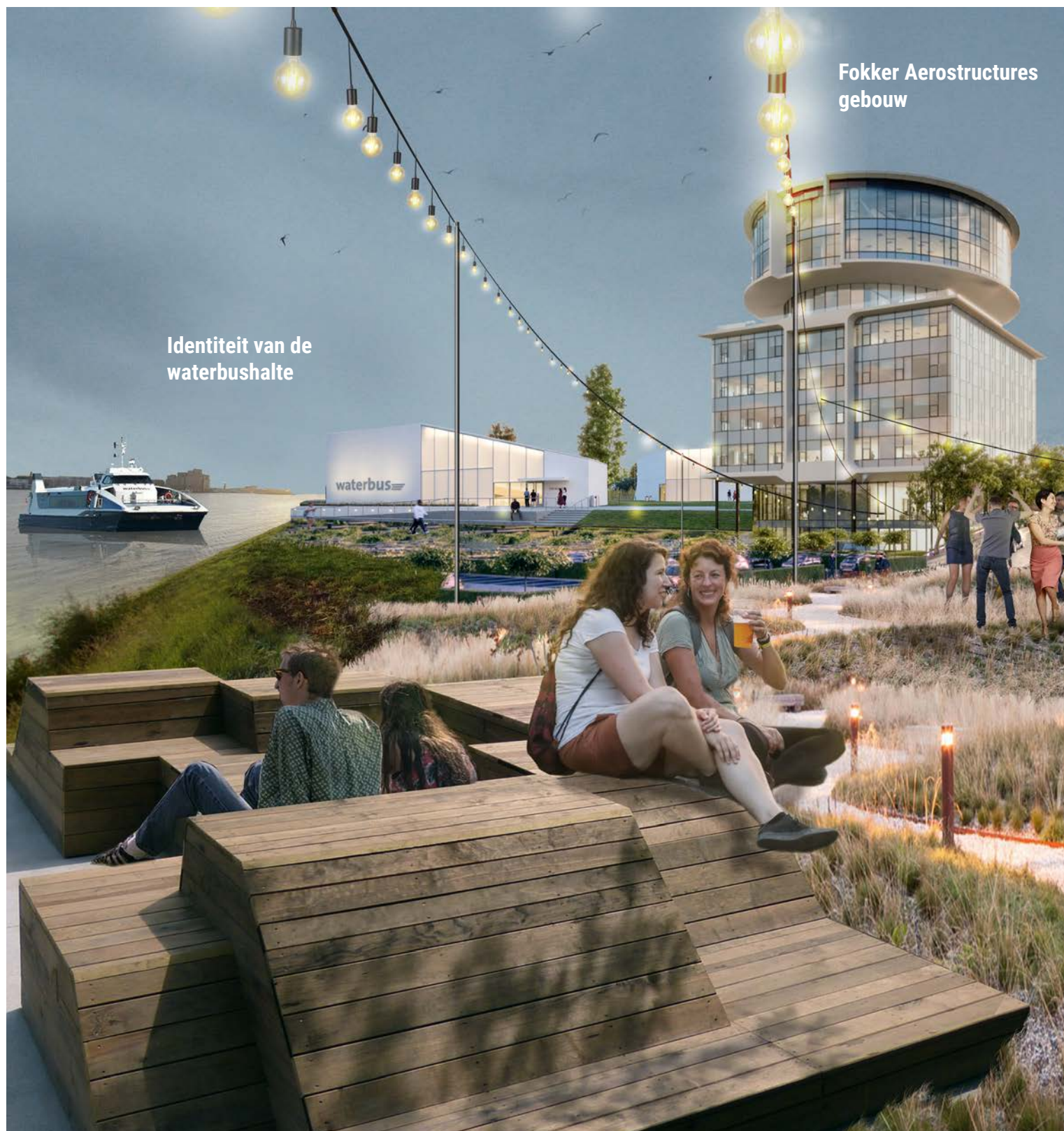

Natuurontwikkeling doortrekken in stedelijke ontwikkeling en afgesloten natuurgebied gereguleerd toegankelijk maken

IMAGINE...

Slobbengorspark als sport- en evenementeneiland.

Slobbengorspark als een multifunctionele ruimte; Een recreatieve ruimte waar sportactiviteiten maar ook evenementen plaats kunnen vinden. Een bijzondere plek aan het Drierivierenpunt wat goed bereikbaar is met de waterbus.

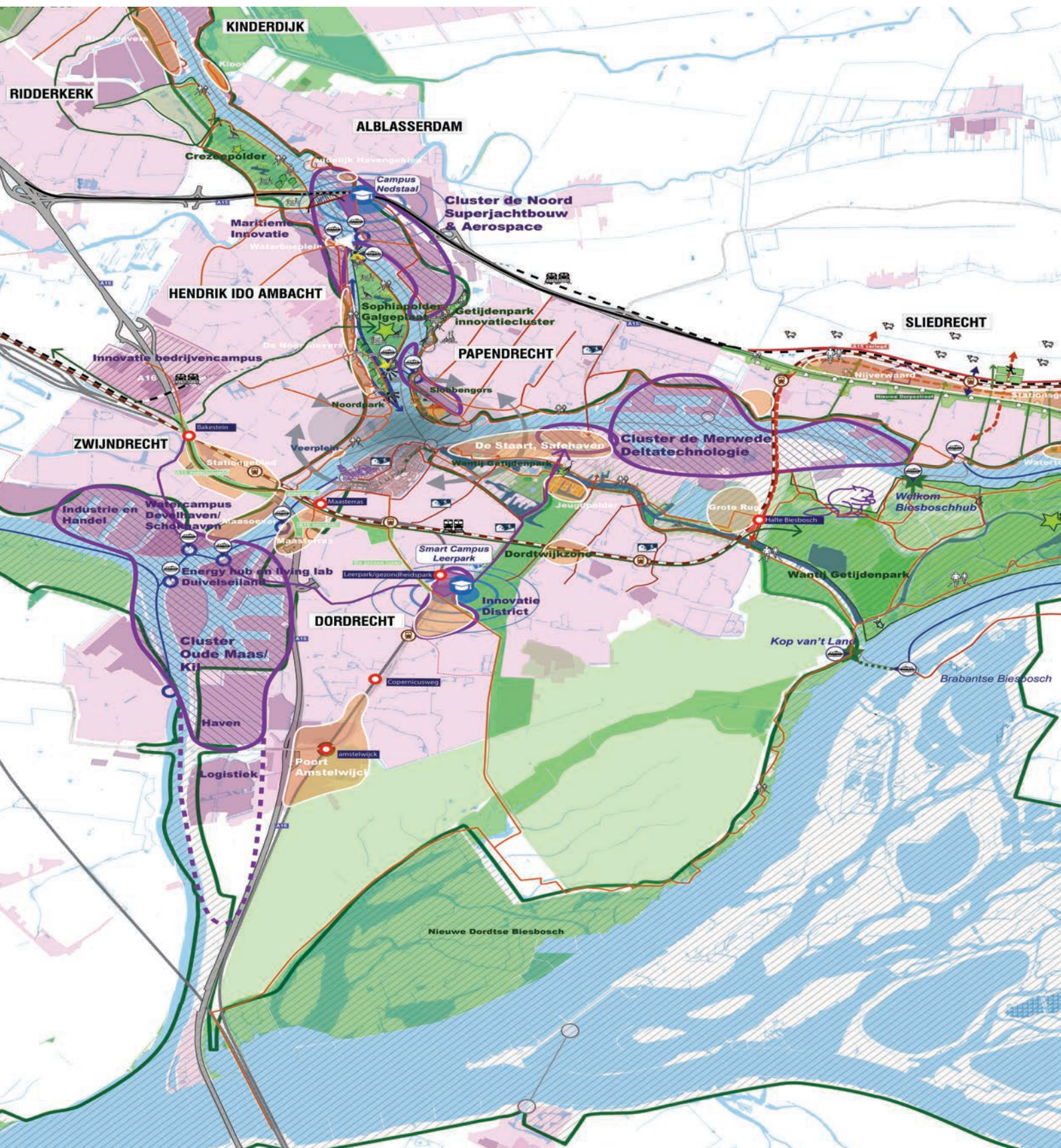
**Fokker Aerostructures
gebouw**

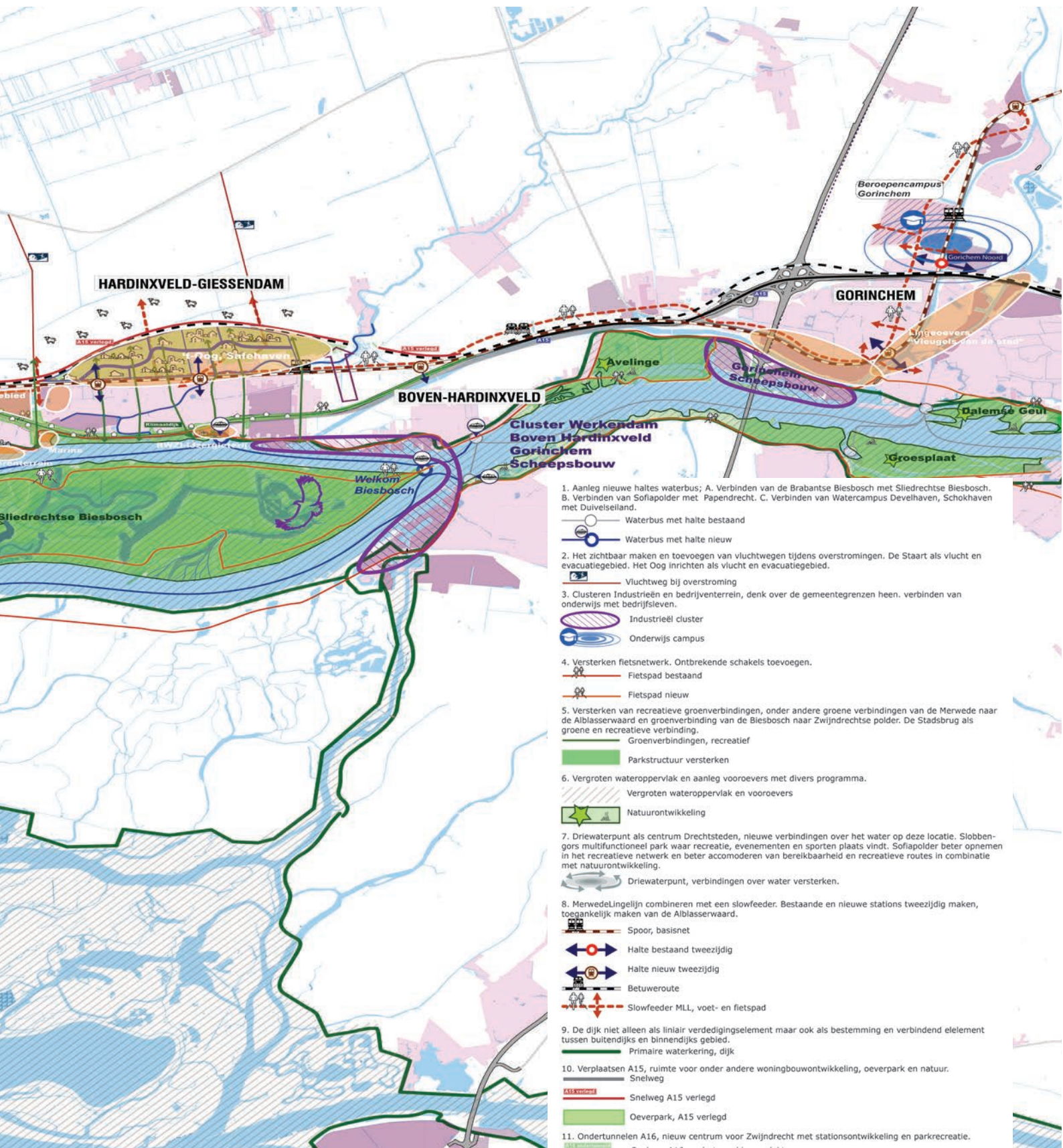
**Identiteit van de
waterbushalte**

Culturele- en
evenementenbestemming

Bijlage Kansenskaart

1. Aanleg nieuwe haltes waterbus; A. Verbinden van de Brabantse Biesbosch met Sliedrechtse Biesbosch. B. Verbinden van Sofiapolder met Papendrecht. C. Verbinden van Watercampus Develhaven, Schokhaven met Duivelselland.
 Waterbus met halte bestaand
 Waterbus met halte nieuw
2. Het zichtbaar maken en toevoegen van vluchtwegen tijdens overstromingen. De Staart als vlucht en evacuatiegebied. Het Oog inrichten als vlucht en evacuatiegebied.
 Vluchtweg bij overstroming
3. Clusteren Industrieën en bedrijventerrein, denk over de gemeentegrenzen heen. verbinden van onderwijs met bedrijfsleven.
 Industrieel cluster
 Onderwijs campus
4. Versterken fietsnetwerk. Ontbrekende schakels toevoegen.
 Fietspad bestaand
 Fietspad nieuw
5. Versterken van recreatieve groenverbindingen, onder andere groene verbindingen van de Merwede naar de Alblasserwaard en groenverbinding van de Biesbosch naar Zwiindrechtse polder. De Stadsbrug als groene en recreatieve verbinding.
 Groenverbindingen, recreatief
 Parkstructuur versterken
6. Vergroten wateroppervlakt en aanleg vooroevers met divers programma.
 Vergroten wateroppervlakt en vooroevers
 Natuurontwikkeling
7. Driewaterpunt als centrum Drechtsteden, nieuwe verbindingen over het water op deze locatie. Slobben-gors multifunctioneel park waar recreatie, evenementen en sporten plaats vindt. Sofiapolder beter opnemen in het recreatieve netwerk en beter accommoderen van bereikbaarheid en recreatieve routes in combinatie met natuurontwikkeling.
 Driewaterpunt, verbindingen over water versterken.
8. MerwedeLingelijn combineren met een slowfeeder. Bestaande en nieuwe stations tweezijdig maken, toegankelijk maken van de Alblasserwaard.
 Spoor, basisnet
 Halte bestaand tweezijdig
 Halte nieuw tweezijdig
 Betuweroute
 Slowfeeder MLL, voet- en fietspad
9. De dijk niet alleen als liniaal verdedigingselement maar ook als bestemming en verbindend element tussen buitendijks en binnendijks gebied.
 Primaire waterkering, dijk
10. Verplaatsen A15, ruimte voor onder andere woningbouwontwikkeling, oeverpark en natuur.
 Snelweg
 Snelweg A15 verlegd
 Oeverpark, A15 verlegd
11. Ondertunnellen A16, nieuw centrum voor Zwiindrecht met stationsontwikkeling en parkrecreatie.
 Snelweg A16, ondertunneld, overdekt
 Nieuwe ontwikkeling
12. Innovatie en bedrijvenscampus Bakenstein, in relatie met Watercampus Develhaven, Schokhaven en energielab Duivelselland.
 Nieuwe bedrijvenscampus
 Verbinding tussen bedrijven, proeftuin, industrie en onderwijs
 Stedelijk gebied
 Bedrijvigheid

